

POHJOIS-KARJALAN AMMATTIKORKEAKOULU
Metsätalouden koulutusohjelma

Hannu Lehikoinen
Ville Turunen

RUPILISKO METSISSÄMME – POHJOIS-KARJALAN ELY-
KESKUKSEN TIEDOTTAMISEN ARVIOINTI

Opinnäytetyö
Toukokuu 2012

Sisältö

Tiivistelmä	
Abstract	
1 Johdanto	6
2 Pohjois-Karjalan ELY-keskus.....	7
3 Rupilisko	7
4 Uhkatekijät rupiliskon säilymiselle.....	10
4.1 Ilmastonmuutos.....	10
4.2 Metsätalouden vaikutukset	11
4.3 Metsien käsittely- ja hoitotoimenpiteet	12
5 Suojelun organisointi.....	13
5.1 Luonnonsuojelulaki	13
5.2 Metsä- ja vesilaki	14
5.3 Natura 2000	14
5.4 Kansainväliset suojeluohjelmat osana rupiliskon suojelua.....	15
5.5 LIFE-hankkeet.....	16
5.6 METSO-ohjelma	17
6 Viestintä	19
6.1 Tiedottaminen	19
6.2 Viestinnän keinot ja kohderyhmät	20
6.3 Viestintästrategia ja -suunnitelma	21
6.4 Viestinnän vaikuttavuuden arviointi.....	23
7 Asiantuntijaviestintä	24
7.1 Esiintymistilaisuus.....	24
7.2 Asiantunteva tiedote	26
7.3 Kohderyhmän palveleminen	26
8 ELY-keskuksen hanketiedottaminen.....	28
8.1 Tavoitteet ja vastuut.....	28
8.2 Tiedottaminen maanomistajille ja metsätoimihenkilöille.....	29
8.3 Hankkeen jatkosuunnitelma	30
9 Työn ja tutkimuksen tavoite	30
10 Tutkimusmenetelmä.....	31
10.1 Tutkimusaineisto.....	33
10.2 Haastattelukysymykset.....	34
10.3 Aineiston analyysi.....	34
11 Maanomistajien haastattelut	36
11.1 Yhteydenotto ja neuvonta	36
11.2 Metsä- ja ympäristöviranomaisten yhteistyö	37
11.3 Suojelu ja metsänkäsittely	39
11.4 Maanomistajien asenteet.....	41
11.5 Tiedottamisen onnistuminen.....	43
11.6 Yhteenveto tuloksista.....	44
12 Metsätoimihenkilöiden haastattelut.....	45
12.1 Koulutuksen tavoite	46
12.2 Sisältö.....	47
12.3 Toteutus.....	48
12.4 Koulutuksen antamat valmiudet.....	50
12.5 Lisäkoulutuksen tarve.....	51
12.6 Suhtautuminen suojeluun	53
12.7 Tiedonkulku	54

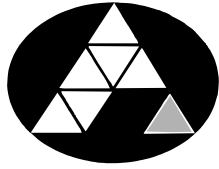
12.8	Yhteenveto tuloksista.....	56
13	Lisähaastattelu ELY-keskuksella	58
14	Pohdinta.....	61
14.1	Tulokset ja yleistettävyys	62
14.2	Tuloksien virhelähteet.....	62
	Lähteet.....	64

Liitteet

Liite 1 Kysymyslomake

Liite 2 Kirje maanomistajille

Liite 3 Pohjois-Karjalan METSO –yhteistoimintaverkosto kouluttaa

POHJOIS-KARJALAN
AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ
Toukokuu 2012
Metsätalouden koulutusohjelma

Sirkkalantie 12 A
80100 JOENSUU
p. (013) 260 6900

Tekijä(t)

Hannu Lehikoinen, Ville Turunen

Nimeke

Rupilisko metsissämme – Pohjois-Karjalan ELY -keskuksen tiedottamisen arviointi

Toimeksiantaja

Pohjois-Karjalan ELY-keskus

Tiivistelmä

Rupilisko (*Triturus cristatus*) on Suomessa erittäin uhanalainen salamanterieläin. Sen elinympäristöt sijoittuvat pääasiassa Itä-Suomeen ja Ahvenanmaalle. Pohjois-Karjalan ELY-keskus edisti lajin suojelua kahden LIFE-hankkeen keinoin vuosien 2003–2008 aikana. Suojelutyö sai jatkoa, kun ELY-keskuksen hanke ”Ilmastonmuutos metsässä – rupilisko huippumalliksi, METSO turvaverkostoiksi” valittiin yhdeksi metsäluonnon monimuotoisuuden yhteistoimintaverkostohankkeeksi.

Opinnäytetyössä selvitettiin ELY-keskuksen tiedottamista ja sen vaikuttavuutta METSO-yhteistoimintaverkostohankkeessa. ELY-keskus oli tiedottanut hankkeesta kirjeitse maanomistajille ja järjestänyt kaksi koulutuspäivää metsätoimihenkilöille. Kirje oli lähetetty niille maanomistajille, joiden mailla oli rupiliskon elinympäristöjä. Se sisälsi maanomistajakohtaisten tila- ja elinympäristötietojen lisäksi yleistä tietoa lajista ja sen suojeluvaihtoehdoista. Metsätoimihenkilöille järjestetyillä koulutuspäivillä pyrittiin lisäämään tietoa lajista ja antamaan valmiudet rupiliskon suojelun edistämiseksi.

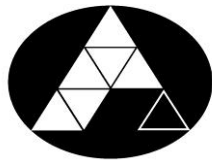
Työ toteutettiin haastattelemalla viittä maanomistajaa ja kuutta metsätoimihenkilöä. Tutkimuksen avulla saatiin tietoa tiedottamisen onnistumisesta ja kehittämisen kohteista. Hankkeen tiedottamista pidettiin pääosin onnistuneena, ja tiedottamisen kohde-ryhmät saivat lajin suojelun kannalta tarpeellista tietoa ja koulutusta. Tiedottamiseen annettiin myös kehitysehdotuksia. Esimerkiksi maanomistajat halusivat henkilökohtaisen yhteydenoton ennen kirjettä ja metsätoimihenkilöt toivoivat yleistä tietopakettia, jossa käsiteltäisiin lajin suojelumahdollisuuksia ja metsien käsittelyä rupiliskokohteilla.

Kieli
suomi

Sivuja 62
Liitteet 3

Asiasanat

Rupilisko, tiedottaminen, ELY-keskus, METSO

NORTH KARELIA
UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

THESIS
May 2012
Degree Programme in Forestry
Sirkkalantie 12 A
FIN 80100 JOENSUU
FINLAND
Tel. p. +358 13 260 6900

Author(s)

Hannu Lehtikoinen, Ville Turunen

Title

Great Crested Newt – Evaluation of Communications Process of North Karelia Centre for Economic Development, Transport and the Environment.

Commissioned by

North Karelia Centre for Economic Development, Transport and the Environment

Abstract

The Great Crested Newt (*Triturus cristatus*) is considered a critically endangered species in Finland. It resides mainly in Eastern Finland and Åland. North Karelia Centre for Economic Development, Transport and the Environment (later ELY Centre) has contributed to species protection via two European Union's LIFE programs during 2003–2008. The conservation process was continued with a new program when Climate Change in Forests – Great Crested Newt as a Top Model, METSO as Safety Network was chosen as one of the cooperation network projects in the METSO programme, aiming to enhance forest biodiversity.

The major objective of this thesis was to evaluate the communications process of ELY Centre and its impressiveness in the METSO cooperation network project. ELY Centre sent information by mail to landowners whose forest properties include Great Crested Newt's habitats. Letters included information about the existence of Great Crested Newt in their forest properties and facts about the species. For forest specialists, ELY Centre arranged two training days concerning the protection of Great Crested Newt. The aims of the course were to give information about the species and know-how to promote its protection.

The material was collected by interviewing five landowners and six forestry specialists. The thesis shows facts how the communications process has succeeded and points out areas which need improvement. Most parts of the communications process were successful. Landowners thought that a better way of making the first contact is a more personal approach whilst forest specialists wished for an information package concerning species conservation possibilities and forest management in areas where Great Crested Newt is found.

Language
finnish

Pages 62
Appendices 3

Keywords

Great Crested Newt, communications, ELY Centre, METSO

1 Johdanto

Rupilisko (*Triturus cristatus*) on vesiliskon (*Triturus vulgaris*) ohella toinen kahdesta Suomessa esiintyvistä pyrstösammakosta eli salamanterieläimestä. Rupiliskon levinneisyys rajoittuu Eurooppaan. Suomen esiintymät sijaitsevat pääosin Ahvenanmaalla ja Pohjois-Karjalassa. (Vuorio 2009, 7.) Uusimman tiedon mukaan rupilisko on Suomessa rauhoitettu ja luokiteltu erittäin uhanalaiseksi lajiksi (Pohjois-Karjalan ympäristökeskus 2010). Rupiliskon elinympäristöjä ovat pienet metsälammet ja niiden lähiympäristöt. Koska elinympäristöt sijaitsevat pääosin talousmetsissä, on suojele- ja metsänhoitotoimenpiteiden yhteensovittaminen haasteellinen prosessi.

2000-luvun alusta lähtien Pohjois-Karjalan Ympäristökeskus, joka on osa nykyistä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusta (jäljempänä ELY), on tehnyt työtä rupiliskon suojelemiseksi yhteistyössä virolaisten ja tanskalaisten toimijoiden kanssa osana EU:n LIFE-rahoitukseen perustuvia hankkeita. Pohjois-Karjalan Ympäristökeskus laati vuonna 2009 suojeleohjelman rupiliskon suojelemiseksi. Vuosina 2010–2013 toteutetaan hanketta ”Ilmastonmuutos metsässä - rupilisko huippumalliksi, METSO turvaverkostoiksi”, joka on jatkoa aiemmin laaditulle rupiliskon suojeleohjelmalle. (Vuorio 2009, 3.)

Tässä opinnäytetyössä oli tarkoituksena selvittää ELY-keskuksen maanomistajiin ja metsätoimihenkilöihin kohdistuvaa tiedottamista. Työ toteutettiin haastatteleamalla molempia edellä mainittuja ryhmiä. Lisäksi opinnäytetyössä selvitettiin tiedottamisen vaikuttavuutta, sillä se on tärkeä osa rupiliskon suojelelutyötä. Opinnäytetyön ajankohtaisuutta tuki vielä käynnissä olevan hankkeen lisäksi ilmastonmuutostutkimus ja sen mahdolliset vaikutukset rupiliskopopulaatioiden selviytymismahdollisuuksiin.

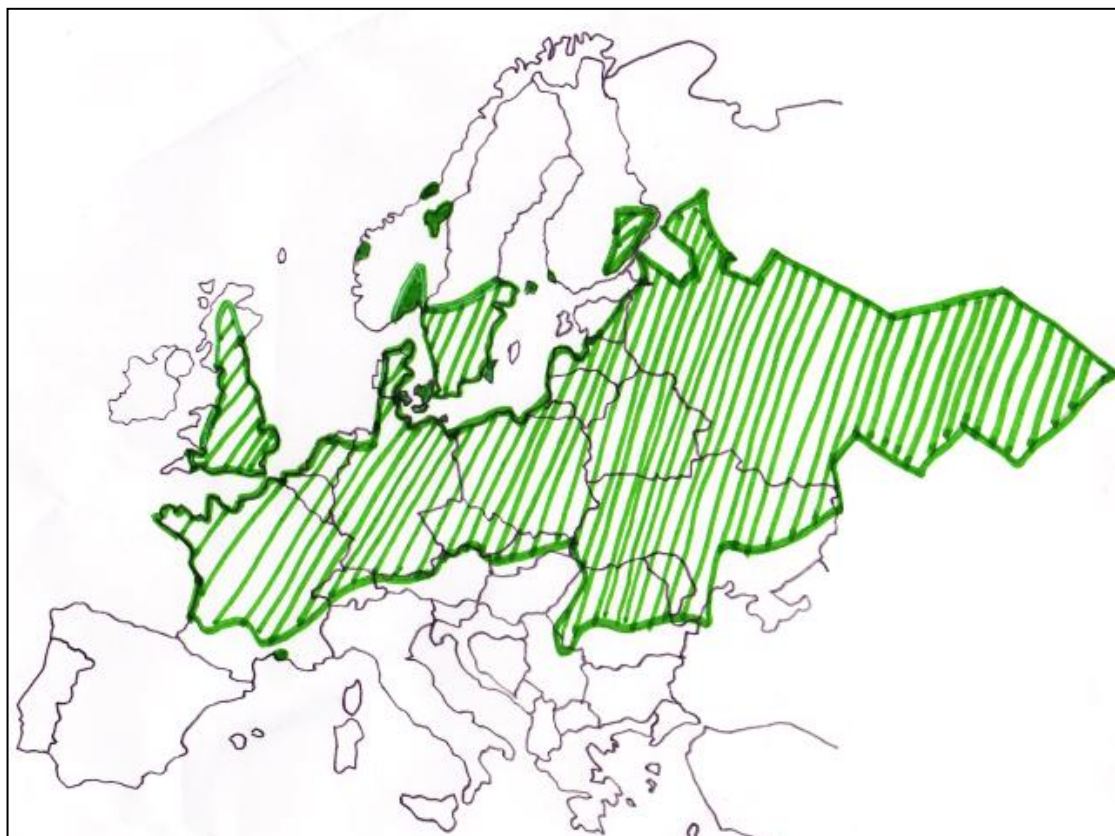
2 Pohjois-Karjalan ELY-keskus

Opinnäytetyön toimeksiantaja oli Pohjois-Karjalan ELY-keskus. Sen toiminta on jaettu kahteen tehtävään ja palvelut eriyttävään vastuualueeseen. Toinen vastuualue koostuu elinkeinoin, työvoimaan, osaamiseen ja kulttuuriin liittyvistä tehtävistä. Nämä tehtävät perustuvat käytännössä entisen Työvoima- ja elinkeinokeskuksen (TE-keskuksen) tehtäviin. (Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus 2011.)

Pohjois-Karjalan ELY-keskuksen toinen vastuualue on ympäristöön ja luonnonvaroihin eli entisen ympäristökeskuksen tehtäviin perustuva toiminta. Se sisältää luonnon monimuotoisuuden ja kestävän käytön, luonnonsuojelun, alueiden käytön, yhdyskuntarakenteen ja rakentamisen ohjauksen, vesivarojen käytön ja hoidon, kulttuuriympäristön hoidon sekä ympäristötiedon tuottamisen ja tietoisuuden edistämisen tehtävät. (Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus 2011.)

3 Rupilisko

Suomessa elää kaksi Triturus-suvun lajia, rupilisko ja vesilisko. Rupilisko (*Triturus cristatus*, engl. Great Crested Newt) kuuluu sammakkoeläimien luokkaan, pyrstösammakoiden (Caudata) lahkoon ja salamantereiden (Salamandridae) heimoon. Se elää vain Euroopan alueella, ja on levittäytynyt eteläisestä Kreikasta Ranskan ja Iso-Britannian kautta Skandinaviaan ja aina Uralille asti. Suomessa rupilisko esiintymät ovat Ahvenanmaalla ja Itä-Suomen alueella. Rupiliskon tiedetään eläneen maapallolla noin 24 miljoonaa vuotta. (Vuorio 2009, 7–8.)

Kuva 1. Rupiliskon (*triturus cristatus*) levinneisyys. Tiedot: IUCN.

Kuva 2. Aikuinen rupilisko (*Triturus cristatus*). (Kuva: Ville Vuorio.)

Rupilisko on vaateliäs asuinpaikkansa suhteen. Suomessa se elää pienissä, matalissa ja kalattomissa metsä-, harju- ja suolammissa, jotka ovat kooltaan 100–4100 neliometriä, sekä niiden lähimetsissä. Liskoja on kuitenkin löydetty myös ihmisten kaivamista lammista. (Vuorio 2009, 14.) Rupiliskojen elämä alkaa munasta, jonka naaras munii toukokuussa esimerkiksi rantamintun tai rantalemmikin lehden alapinnalle.

Munasta kuoriutuu parin viikon päästä pieni toukka, joka kasvaa ja kehittyy kesän aikana, kunnes viimein elokuussa noin kahdeksan senttimetrin mittaisena se aloittaa muodonvaihdoksen. Tämän muodonvaihdoksen seurauksena muun muassa toukan ihosta tulee paksumpi ja ulkokidukset häviävät. Ravinnokseen rupilisko käyttää toukkavaiheessa levää ja lähestyessään muodonvaihdosta vesiselkärangattomia. Aikuisen rupiliskon ravinto koostuu pääasiassa selkärangattomista eläimistä. (Vuorio 2009, 10–38, 7.)

Muodonvaihdosta seuraa kolmesta viiteen vuotta kestävä vaihe maalla, jolloin esiaikuiset kasvavat ja siirtyvät mahdollisesti uusille asuinseuduille. Rupiliskot suosivat luonnontilaisia metsiä. Ne tarvitsevat kivenkoloja ja lahopuita sekä muita koloja piilopaikoiksi ja ravinnon hankkimiseksi. Talvehtiminen tapahtuu lampien läheisyydessä. Rupiliskot saavuttavat sukukypsyyden aikaisintaan 3-vuotiaina, jolloin heti alkukeväällä ne aloittavat lisääntymislampiin siirtymisen ja sopivan puolison etsinnän. Rupilisko saattaa elää yli 20-vuotiaaksi. Aikuinen rupilisko voi kasvaa aina 16 senttimetrin mittaiseksi. (Vuorio 2009, 7–11.)

Rupilisko on Ahvenanmaalla rauhoitettu vuonna 1977 annetulla säädöksellä (Landskapslag om naturvård 41/77). Manner-Suomessa se on rauhoitettu vuonna 1983 annetulla asetuksella (Asetus matelijoiden ja sammakkoeläinten rauhoittamisesta 404/83). Rupilisko on myös luokiteltu vaarantuneeksi lajiksi uhanalaisuusarvioinneissa vuosina 1985, 1990 ja 2000. Luonnonsuojeluasetuksen (160/1997) mukaan rupilisko on erityisesti suojeltava laji. Se on myös luonnonsuojelulain 49 §:n luontodirektiivin IV (a) -liitteen laji, jonka mukaan lajin lisääntymis- ja levähdyspaikkojen hävittäminen ja heikentäminen on kiellettyä suoraan ilman erityisiä rajuuspäätöksiä. (Vuorio 2009, 7.) Rupiliskon esiinty-

misaluetietoja on tarkennettu, ja laji on nykyisin luokiteltu erittäin uhanalaiseksi (Pohjois-Karjalan ympäristökeskus 2010).

4 Uhkatekijät rupiliskon säilymiselle

Rupiliskon elinympäristöjä hoitamalla metsätalouden toimenpiteiden yhteydessä, voidaan parantaa lajin säilymistä metsäluonnossa (Vuorio 2009, 56). Maa- ja metsätalouden ravinnevalumat sekä happamoittavat laskeumat aiheuttavat vesistöjen happamoitumista. Rupiliskon lisääntyminen heikentyy veden pH-arvon laskiessa alle 4.5, koska vesikasvin alapinnalle munitut munat eivät tällöin kehity. (Vuorio 2009, 39–40.)

Erityisesti lisääntymislampien etelärantojen läheisyydessä tehtävät hakkuut vähentävät varjostusta, mikä nostaa lampien kuivumisriskiä. Suomessa metsätalous onkin merkittävin uhkatekijä rupiliskopopulaatiolle. (LIFE Luonto-hanke 2004–2008, 11.) Metsätalouden hakkuut voivat estää rupiliskon leviämisen lähemmäksi sijaitsevien lampien välillä (Vuorio 2009, 40). Lisäksi hakkuissa lampiin valuu ravinteita ja kiintoainesta, mikä huonontaa veden laatua (Vuorio 2009, 54).

4.1 Ilmastonmuutos

Ilmastonmuutoksella tarkoitetaan voimistuvan kasvihuoneilmiön seurauksia maapalloon ja sen elämään. Ilmakehässä olevat kaasut käyttäytyvät samoin kuin kasvihuoneen lasi. Ne sallivat auringon valon pääsyn maan pinnalle ja päästävät takaisin avaruuteen vain osan lämmöksi muuttuneesta säteilystä. Tätä prosessia kutsutaan kasvihuoneilmiöksi. Ihmisten tuottamat kasvihuonekaasut, etenkin hiilidioksidi (CO₂), metaani (CH₄) ja dityppioksidi (N₂O) estävät lämpösäteilyn siirtymisen takaisin avaruuteen. Tällöin yläilmakehä viilenee ja alailmakehä puolestaan lämpenee. Tämä johtaa luonnollisen kasvihuoneilmiön voimistumiseen ja ilmaston muuttumiseen. (ilmasto.org 2012.)

Ilmastonmuutoksen mahdollisista vaikutuksista ei olla vielä täysin varmoja, mutta on arvioitu, että sen seurauksena ilmasto lämpenee ja sääolot äärevöityvät. Sadot tulevat heikentymään ja luonnon monimuotoisuuden odotetaan huononevan. Merenpinnan oletetaan myös nousevan ja vaikuttavan negatiivisesti saarivaltioiden ja rannikoilla elävien yhteisöjen elämään. Ilmastonmuutos voi myös lisätä trooppisten tautien levinneisyyttä. Suomessa muuttuvan ilmaston arvioidaan nostavan keskilämpötiloja, mutta esimerkiksi lämpimän Golf-virtauksen heikentyminen voi vaikuttaa Suomeen vastakkaisesti viilentäen ilmastoa. (ilmasto.org 2012.)

Ilmastonmuutos luo uusia haasteita rupiliskon suojeluun. Pienikokoisten lampien vesimäärä voi vähentyä ilmastonmuutoksesta aiheutuvien kuivien kesien ja vähälumisten talvien seurauksena. Tämä voi johtaa poikasten tuhoutumiseen, jos lampi kuivuu ennen muodonvaihdosta. Tällöin kovat pakkaset ja vähäinen lumimäärä lisäävät joukkokuolemien riskiä. Leutoina talvina horroksen laatu ja yksilöiden elinvoimaisuus voi heikentyä. Ilmastonmuutoksen rupiliskoon kohdistuvien vaikutusten ymmärtämistä ja tietoisuuden lisäämistä kehitetään muun muassa verkostoitumisella eri oppilaitosten kanssa. (Pohjois-Karjalan ympäristökeskus 2009a.)

4.2 Metsätalouden vaikutukset

Metsissä suoritettavat metsänhoitotyöt ja hakkuut vaikuttavat rupiliskojen elinympäristöjen laatuun. Soiden ja metsien ojittaminen, kulottaminen sekä avohakkuut muuttavat ja heikentävät lisääntymispaikkojen ominaisuuksia. Toimenpiteet heikentävät rupiliskon mahdollisuuksia siirtyä uusille lisääntymislammille ja ne vähentävät myös lisääntymislampien ympärysmaston tarjoamia suojapaikkoja. Lisäksi ne heikentävät alueen vesitaloutta ja näin ollen vaikuttavat negatiivisesti rupiliskojen elinmahdollisuuksiin. (Vuorio 2009, 29, 39–40, 51–52, 54–56.)

Monet rupiliskon levinneisyysalueella nykyisien lisääntymislampien läheisyydessä olevat lammet on tuhottu ojittamalla (Vuorio 2009, 58). Laajat soiden ojittukset ovat muuttaneet suolampia rupiliskolle sopimattomiksi ja ne ovat olleet syynä suolampien häviämiseen. Ojituksen seurauksena veden laatu muuttuu lampeen kulkeutuneen lietteen vuoksi ja lammet myös kuivuvat. (Vuorio 2009, 40.)

4.3 Metsien käsittely- ja hoitotoimenpiteet

Kuusien harventaminen pienten lampien rannoilla on tärkeää, koska kasvaessaan ne varjostavat ja muuttavat maaperän laatua. Kuusen karikkeen happamuus muuttaa maan pintakerroksen rakennetta ja sen kemiallista koostumusta köyhdyttämällä maaperää. Kuusen poisto tällöin siis parantaa maaperän ominaisuuksia. (Vuorio 2009, 65, 52.) Lammen lähellä tulee suosia lehtipuustoa ja rantavyöhyke tulee pitää tarpeeksi laajana (Pohjois-Karjalan ympäristökeskus 2009c). Pajut ja niiden juurakot tarjoavat rupiliskolle suojapaikkoja, mutta lammen umpeen kasvamisen estämiseksi pajukon vaiheittainen poistaminen on välttämätön toimenpide (Vuorio 2009, 66). Lampien ympäristössä tehtävät toimenpiteet olisikin ajoitettava talviaikaan, kun rupilisko on siirtynyt talvehtimaan ja on horroksessa (Vuorio 2009, 55).

Hakkuissa lampien valuma-alueella kulkeutuu vesiin ravinteita ja kiintoainesta heikentäen veden laatua. Hakkuut lampien lähellä lisäävät myös auringon paistetta, joka lämmittää vettä ja tällöin lampi voi kuivua liian aikaisin. Lammen läheisyydessä tulee olla rupiliskolle soveliaita elinympäristöjä ja lajin säilymisen kannalta lampien välisen maaston merkitys on suuri. Avohakkuut voivat olla leviämisreittien esteenä ja siksi lampien välinen kytkeytyneisyys on tärkeää huomioida hakkuissa. Muun muassa ennallistamalla soita ja pidentämällä puuston kiertoaikaa sekä myös kaivamalla uusia lampia on lampien välistä yhteyttä mahdollista parantaa. (Vuorio 2009, 54.)

5 Suojelun organisointi

Rupiliskon populaatiokehitystä uhkaavat monet tekijät. Tutkimustietoa rupiliskokantojen kehityksestä ei ole, mutta elinympäristöissä tapahtuvien muutosten perusteella kantojen vaihtelua on mahdollista arvioida. Näitä elinympäristöissä tapahtuvia muutoksia ovat esimerkiksi lampien happamoituminen, kuivuminen ja muutokset veden laadussa. Syinä näihin muutoksiin ovat metsä- ja maatalouden päästöjen sekä hakkuiden ja ojitusten ohella ilmastonmuutoksen vaikutukset. (Vuorio 2009, 39–40.)

5.1 Luonnonsuojelulaki

Luonnonsuojelulain 1069/1996 tavoitteena on lain 1. §:n mukaan turvata luonnon monimuotoisuutta, vaalia luonnonkauneutta ja maisema-arvoja, käyttää luonnonvaroja kestävästi sekä lisätä luonnontuntemusta, luontoharrastusta ja edistää luonnontutkimusta. (Ympäristöministeriö 2012.)

Luonnonsuojelulain mukaisessa luonnon- ja maisemansuojelusuunnittelussa tulee ottaa huomioon sivistykselliset, taloudelliset ja sosiaaliset näkökohdat sekä paikalliset ja alueelliset erityispiirteet. Luonnonsuojelulailla pannaan täytäntöön Euroopan yhteisön luontodirektiivi 92/43/ETY, lintudirektiivi 79/409/ETY sekä ympäristövastuudirektiivi 2004/35/EY. Luonnonsuojelulailla pannaan toimeen myös ne kansainväliset sopimukset, joissa Suomi on osallisena. Luonnonsuojelulain tulee turvata lajin luontainen levinneisyysalue. Tämä turvaa lajin säilymisen. (Luonnonsuojelulaki 20.12.1996/1096.)

Uhanalaisia lajeja turvaavat luonnonsuojelulain 46. §, 47. §, ja 49. §. Lain 46. §:n mukaan voidaan säätää uhanalaiseksi luonnonvarainen laji, jonka säilyminen Suomessa on vaarantunut. LSL 47. §:ssä säädetään erityisesti suojeltavaksi sellaiset uhanalaiset lajit, joilla on uhka hävitä Suomen luonnollisesta lajikannasta. Erityisesti suojeltaville lajeille ympäristöministeriö laatii tarvittaessa suojeluohjelman. LSL 49. §:ssä säädetään Euroopan yhteisön lajisuojelua kos-

kevat säännökset. Luontodirektiivin liite IV (a) määrää, ettei tässä liitteessä mainittavien lajien lisääntymis- ja levähdyspaikkoja saa heikentää tai hävittää. (Luonnonsuojelulaki 20.12.1996/1096.)

5.2 Metsä- ja vesilaki

Rupiliskon elinympäristöjä turvataan myös metsä- ja vesilain keinoin. Metsien hoito- ja käyttötoimenpiteet tulee suorittaa niin, että metsien monimuotoisuus säilytetään. Rupiliskon elinympäristöjä ovat pienet metsälammet sekä niiden välittömät lähiympäristöt, jotka suojellaan metsälain 10. §:n toisen ja kolmannen momentin mukaan. (Metsälaki 1996/1093.) Vesilain 15. a §:n ensimmäisen momentin mukaan suojellaan Lapin maakuntaa lukuun ottamatta alle hehtaarin kokoiset luonnontilaiset lammet, jotka ovat usein rupiliskon luontaisia elinympäristöjä (Vesilaki 1961/264).

5.3 Natura 2000

Natura 2000 -verkosto on EU:n yhteinen suojeluverkosto, jonka tehtävänä on säilyttää luonnon monimuotoisuus ja estää sen väheneminen (Metsähallitus 2010). EU:n luontodirektiivissä on määritelty tietyt lajit ja luontotyypit, joiden elinympäristöjä verkosto turvaa. Näitä lajeja on Euroopassa 700, joista yksi on rupilisko. Turvattavia luontotyyppisiä luontodirektiivissä on 200 kappaletta. (Ympäristöministeriö 2009). Natura 2000 -ohjelmaan kuuluvia alueita voidaan suojella lainsäädännön, hallinnollisten määräysten tai vapaaehtoisten sopimusten pohjalta. Natura-alueilla tapahtuvan toiminnan ei tule olla uhka luontoarvoille. (Metsähallitus 2010.)

Suojeltavien kohteiden liittämiseksi Natura 2000 -verkostoon jokainen maa laatii luettelon, jossa luontodirektiivin mukaiset kohteet ovat lueteltu. Tämä kunkin maan laatima luettelo arvioidaan EU:n komission toimesta yhteistyössä Euroopan ympäristökeskuksen luontokeskuksen sekä jäsenmaiden kanssa. EU:n

alue on jaettu yhdeksään luonnonmaantieteelliseen vyöhykkeeseen. Arviointi tehdään erikseen jokaiselle vyöhykkeelle. (Ympäristöministeriö 2009.)

Suomen valtioneuvosto päätti ja ehdotti Suomen Natura 2000 -alueita EU:lle ensimmäisen kerran vuonna 1998. Tämän jälkeen ehdotusta on päivitetty useamman kerran, ja viimeisin maa-alueita koskeva täydennys on tehty vuonna 2005. (Metsähallitus 2010.) Natura-alueita on Suomessa 1857 kappaletta ja kaikkien näiden pinta-ala on yhteensä noin 49 000 neliökilometriä (Ympäristöministeriö 2009). Tämä on noin 15 prosenttia Suomen kokonaispinta-alasta, ja neljä viidesosaa alueista on valtion omistuksessa. Lapin pohjoisosien Natura-alueet kuuluvat alpiiniseen luonnonmaantieteelliseen vyöhykkeeseen ja niiden yhteenlaskettu pinta-ala on 17 900 neliökilometriä. Kaikki Suomen loput Natura-alueet ovat boreaalisella vyöhykkeellä. (Metsähallitus 2010.) EU:n luontodirektiivin mukaisia niin kutsuttuja SCI-alueita on yhteensä 1713 kappaletta. (Ympäristöministeriö 2011.)

Pohjois-Karjalassa on kaikkiaan 128 Natura 2000-aluetta. Näiden kokonaispinta-ala on noin 116 000 hehtaaria, josta noin 70 000 hehtaaria on maa-alueita. Puolet kokonaispinta-alasta on valtion omistuksessa ja toisen puolen omistavat yksityiset maanomistajat. (Pohjois-Karjalan ELY 2012.) Rupilisko kuuluu EU:n luontodirektiivin liitteen II lajeihin (SCI) ja Natura 2000 -ohjelmalla pyritään turvaamaan näin ollen myös rupiliskon elinympäristöjä (Neuvoston direktiivi 92/43/ETY). Pohjois-Karjalassa on neljä Natura 2000 -ohjelmaan kuuluvaa aluetta, joihin sisältyy rupiliskon elinympäristöjä, yleensä pieniä lampia ympäristöineen. Nämä alueet on jo suojeltu tai suojelua ollaan toteuttamassa luonnonsuojelulain mukaisesti. Alueiden pinta-alat vaihtelevat noin kolmesta hehtaarista yli 500 hehtaariin, ja niille on tyypillistä lehto- ja sekametsäisyys sekä lettosoisuus. (Pohjois-Karjalan ELY 2005.)

5.4 Kansainväliset suojeluohjelmat osana rupiliskon suojelua

Metsien monimuotoisuuden suojeleminen on tärkeää rupiliskon elinympäristöjen säilymisen kannalta. Kansainväliset ympäristö- ja luonnonvarasopimukset ovat

osa suomalaista luonnonvarojen käyttöä ja ympäristön tilan hallintaa. Kansainvälisessä ympäristöyhteistyössä tämän hetkiset haasteet ovat ilmastonmuutos ja monimuotoisuuden häviäminen. Sopimusten toimeenpanoa seuraa ja edistää YK:n kestävän kehityksen toimikunta (Commission on Sustainable Development, CSD), joka on kestävästä kehityksestä käsittelevä foorumi. (Maa- ja metsätalousministeriö 2012.)

Viimeisin toimikunnan tehtävä on ollut Johannesburgin kestävän kehityksen huippukokouksen (2002) tulosten toimeenpanon seuranta ja edistäminen. Johannesburgin kokous oli osa Rion ympäristö- ja kehityskonferenssia. Huippukokouksen päätöksiin perustuen Suomen maa- ja metsätalousministeriössä valmistettiin strateginen toiminta-arvio koskien maaseutua ja uusiutuvia luonnonvaroja. Vuonna 2006 julkaistiin ”Kansallinen kestävän kehityksen strategia” ja vuonna 2007 ”Suomen luonnon monimuotoisuuden suojelun ja kestävän käytön strategia ja toimintaohjelma 2006–2016”. (Maa- ja metsätalousministeriö 2012.)

5.5 LIFE-hankkeet

Life-hankkeilla on ollut rupiliskon suojelussa merkittävä rooli. Life-ohjelma on Euroopan unionin ohjelma, jolla rahoitetaan ympäristöhankkeita. Ensimmäinen LIFE-ohjelma alkoi vuonna 1992, ja tähän päivään mennessä ohjelmia on toteutettu kolme. LIFE I toteutettiin vuosina 1992–1995, LIFE II 1996–1999 ja LIFE III 2000–2006. Näiden kolmen ohjelman aikana LIFE on ollut rahoittamassa 3104:ää projektia EU:n alueella. LIFE-rahoitusta vuosina 1992–2006 on myönnetty noin 2,2 miljardia euroa ympäristön suojeluun. LIFE-ohjelman jatkoksi käynnistettiin LIFE+, jonka toteutusaika on 2007–2013. Ohjelmaan on budjetoitu 2,143 miljardia euroa. (European Commission 2011.) Suomessa LIFE Ympäristö -rahoituksella on toteutettu 50 ympäristöhanketta, joihin on saatu rahoitusta 24,3 miljoonaa euroa (Harju-Autti 2006, 5).

LIFE-rahoituksella toteutettiin yhteistyönä Viron, Suomen ja Tanskan kesken tutkimus, jonka tavoitteena oli selvittää rupiliskolajin tilaa sekä toimenpiteitä, joilla laji saataisiin säilytettyä tutkimusmaissa. Vuonna 2003 yhteistyö tuotti tu-

losta, ja vuosina 2004–2008 toteutettiin LIFE-Nature-projekti ”Protection of Triturus cristatus in the Eastern Baltic Region”. (Rannap & Rannap 2009, 4.)

Keskeisenä toimijana rupiliskoprojektissa oli Pohjois-Karjalan ympäristökeskus (nykyinen ELY-keskus). Hankkeessa kerättiin tietoa rupiliskon elintavoista sekä elinympäristövaatimuksista. Tärkeää tietoa lajista toivat mukaan virolaiset ja tanskalaiset yhteistyökumppanit. Osana hanketta ja rupiliskon suojelua oli lajista tiedottaminen maanomistajille sekä metsätalouden ammattihenkilöille. Hankkeen ohessa rupiliskolle laadittiin suojeluohjelma, jossa esitellään lajin elinympäristöjä, uhanalaisuutta, uhkia ja ekologiaa. (Pohjois-Karjalan ympäristökeskus 2004.)

5.6 METSO-ohjelma

METSO eli Etelä-Suomen metsien monimuotoisuuden toimintaohjelma 2008–2016 on metsänomistajille kehitetty ohjelma, jonka avulla voidaan turvata metsien monimuotoisuutta talousmetsissä. Ohjelman tavoitteena on, että myös tulevaisuudessa maassamme on metsiä, joissa esimerkiksi rupiliskon kaltaisilla uhanalaisilla eliölajeilla on elinmahdollisuuksia. Ohjelmalla pyritään suojelemaan eliölajien elinympäristöinä arvokkaiksi arvioituja metsiä. METSO perustuu täysin vapaaehtoisuuteen ja maanomistaja voi tarjota metsäänsä suojelukohteeksi. Hyväksyntään METSO-kohteeksi vaikuttavat kohteen yleisten ominaisuuksien lisäksi monimuotoisuudelle tärkeät rakennepiirteet ja suojelutarve, sekä muiden suojelualueiden läheisyys. Valtio korvaa maanomistajalle METSO-ohjelmaan hyväksytyt kohteen puuntuotannollisista tulonmenetyksistä sekä luonnonhoidosta aiheutuneet kustannukset. (Ympäristöministeriö ja Maa- ja metsätalousministeriö 2012a.)

Maanomistajalla on METSO-ohjelmassa kolme vaihtoehtoa: metsäluonnonhoito sekä pysyvä- ja määräaikainen suojelu. Pysyvää suojelua voi toteuttaa perustamalla yksityisen suojelun alueen, myymällä alueen valtiolle tai vaihtamalla suojeltavan kohteen valtion maahan. Kohteen voi suojella määräaikaisesti tekemällä ympäristötukisopimuksen, jonka kestävän metsätalouden rahoituslain

(1094/1996) mukaisesti voi tehdä kymmeneksi vuodeksi kerrallaan. Määräaikaisen suojelun voi toteuttaa myös luonnonsuojelulain nojalla perustamalla määräaikaisen luonnonsuojelualueen enimmillään 20 vuodeksi. Metsäluonnontehdolla tarkoitetaan metsän luontoarvojen säilyttämistä, parantamista sekä toimenpiteitä kohteen palauttamiseksi luonnontilaan. (Ympäristöministeriö ja Maa- ja metsätalousministeriö 2012b.)

Maanomistajat voivat perustaa keskenään METSO-ohjelman alaisen yhteistoimintaverkoston. Siihen kuuluvien metsien ei välttämättä tarvitse muodostaa yhtenäistä aluetta, vaan ne voivat sijaita usean kunnan alueella. Verkostohankkeen vetäjänä voi toimia muun muassa joku metsä- tai ympäristöalan organisaatio tai paikallinen yhdistys. (Ympäristöministeriö ja Maa- ja metsätalousministeriö 2012c.)

ELY-keskus tekee päätöksen pysyvästä ja määräaikaisesta suojelusta luonnonsuojelulain perusteella. Kemeran mukaisesta ympäristötuesta ja luonnontehdosta päättää Metsäkeskus. Yhteistoimintahankkeita rahoitetaan METSO-ohjelman kautta hakemusten perusteella ympäristöministeriön ja maa- ja metsätalousministeriön määrärahoista. (Ympäristöministeriö ja Maa- ja metsätalousministeriö 2012d.)

Rupiliskon elinympäristöjä voidaan suojella METSO-ohjelman keinoin muun muassa perustamalla yhteistoimintaverkostoja. Tällainen toteutettu yhteistoimintaverkosto on Pohjois-Karjalan ELY-keskuksen hallinnoima hanke ”Ilmastonmuutos metsässä – rupilisko huippumalliksi, METSO turvaverkostoiksi”. Tavoitteena on turvata rupiliskon elinympäristöt luonnontehdön, ennallistamisen sekä kestävänsä metsäsuunnittelun avulla. Tämä hanke on jatkoa Pohjois-Karjalan ympäristökeskuksen toteuttamalle rupiliskon suojeluohjelmalle Suomessa, joka puolestaan on osa kahta virolais-tanskalaista 2000-luvun alkuvuosina aloitettua EU:n rahoittamaa hanketta. (Pohjois-Karjalan ELY 2011.)

6 Viestintä

Viestintä on peräisin venäjän kielen sanasta vest, joka tarkoittaa uutista, huhua, sanomaa tai tietoa. Viestintä on käsitteenä laaja ja sen käsite muuttuu yhdessä yhteiskunnan kanssa. Vielä kuusikymmentä vuotta sitten viestintää pidettiin toimivana silloin, kun sanoma on välitetty. Nykypäivänä tästä ajattelumallista on luovuttu, ja viestintä nähdään monimutkaisena prosessina, jonka vaikutukset eivät ole itsestäänselvyksiä. (Juholin 2004, 18.)

Leif Åberg (2000) määrittelee viestinnän näin: Viestintä on prosessi, tapahtuma, jossa merkityksen antamisen kautta tulkitaan asioiden tilaa ja jossa tämä tulkinta saatetaan muiden tietoisuuteen vuorovaikutteisen, sanomia välittävän verkoston kautta. (Juholin 2004, 19.)

Uusi Suomen kielen sanakirja määrittelee viestinnän tietojen vaihdannaksi ja kommunikaatioksi (Nurmi 2002, 1265).

Viestinnällä on useita muotoja, joista arkisimpia ovat joukko- ja markkinointiviestintä. Joukkoviestinnällä tarkoitetaan teknisesti toteutettua tiedon jakoa suurelle, ennalta määräämättömälle joukolle. Prosessi koostuu välineestä, kanavasta, lähettimestä ja palautteesta. Joukkoviestinnän välittämä tieto on julkista ja vapaata. Markkinointiviestinnällä haetaan yritykselle tai yhteisölle taloudellisesti kannattavaa tiedonvälitystä, joka kohdistetaan tietyille ulkoisille kohderyhmille. Markkinointiviestintä on käytännössä kysynnän edistämistä ja siihen liittyviä myönteisiä vaikutuksia. (Ojanen 2003, 17–18.)

6.1 Tiedottaminen

Tiedottamisella tarkoitetaan sanomien lähettämistä, joka on yksisuuntaista ja yksipuolista tiedonantoa. Tiedottamiselle on tyypillistä, että siitä saatava palaute ei ole välitöntä. Tiedote on tapahtunut siinä vaiheessa, kun sanoma on julkistettu eli tiedottaminen ei vaadi sanoman vastaanottoa. Tiedottamista voi tapahtua esimerkiksi organisaation sisäisessä ja ulkoisessa viestinnässä. (Ojanen 2003, 18.) Vaikka tiedottaminen tai tiedotteen lähettäminen ei vaadi tiedon vastaanot-

tamista, on opinnäytetyön tutkimuksen kannalta olennaista tarkastella viestintää ja tiedottamista laajemmin sekä pohtia viestinnän ja tiedottamisen ominaispiirteitä.

Tiedottamisen päämääränä ja tehtävänä on tukea organisaation toimintaa sekä sen pyrkimystä tavoittaa tietty päämäärä. Erilaisille organisaatioille on tyypillistä tarve kertoa toiminnasta myös ulkopuolisille. (Kansan Sivistystyön Liitto 2012.) Organisaatioita ovat esimerkiksi yritykset, kunnat, maakunnat, valtiot, liitot tai erilaiset yhteenliittymät (Juholin 2004, 18–19).

Tiedottaminen on edullista markkinointityötä, jolla organisaatio voi luoda uusia suhteita. Suhdetoiminnalla on tärkeä rooli organisaation toiminnan kehittämisessä, ja se voi avata mahdollisuuden myös uusiin asiakasryhmiin, joita ei ennen ole tavoitettu. Tiedottaminen poikkeaa mainonnasta siten, että se ei vaadi suurta taloudellista panostusta, vaan ammattitaitoa ja kekseliäisyyttä. Kun taito ja ideat löytyvät organisaatio, voi edistää toimintaansa pienemmällä rahamäärällä ja saavuttaa halutun tuloksen. (Ojanen 2003, 14–15.)

6.2 Viestinnän keinot ja kohderyhmät

Viestinnän keinot voidaan jakaa suoriin ja välillisiin muotoihin. Suorassa viestinnässä tietoa annetaan ilman tiedottajan ja tiedon vastaanottajan välillä olevaa viestintävälinettä. Suoria viestinnän keinoja ovat henkilökohtainen kontakti, tilaisuudet sekä suurille että pienille ryhmille, suuret tapahtumat sekä näyttelyt. Viestintä on mahdollista myös käyttäen jotain viestinnän apuvälinettä. Viestinnän välillisiä keinoja ovat tällöin Internet, sähköposti, televisio, radio, raportit, lehtiset ja esitteet, kirjeet ja tiedotteet, sidosryhmäjulkaisut sekä sanoma- ja aikakauslehdet. (Rotko & Laitinen 2004, 19.)

Sähköposti on edullinen tapa viestiä, sen käyttö on helppoa ja nopeaa ja myös vastaanottaja voi hyödyntää saamaansa viestiä omassa viestinnässään. Viestin lähettäminen sähköpostilla on yhtä helppoa yhdelle kuin useammallekin vastaanottajalle. (Hautanen & Katto 2007.) Intranet ja sähköposti ovat muuttaneet

yhteisön viestintää kenties enemmän kuin mikään muu media. Uudet välineet ovat vaikuttaneet myös muiden välineiden käyttöön ja tehtäviin. Esimerkiksi kirjalliset tiedotteet ja julkaisut ovat korvautuneet osittain tai kokonaan verkossa olevilla vastaavilla tiedoilla. (Juholin 2001, 141.)

Viestintä on tehokasta, kun se kohdistetaan johonkin tiettyyn ryhmään. Tälle ryhmälle määritellään myös omat viestinnälliset tavoitteet. Eri ryhmien arvot voivat olla erilaiset ja erota siis hyvinkin merkittävästi toisistaan. Tämän vuoksi on tärkeää analysoida ryhmiä ja arvioida niiden sisäisiä asenteita sekä tietotasoa. (Rotko & Laitinen 2004, 14.)

Viestintää suunniteltaessa on tiedettävä kenelle tai keille viesti on tarkoitettu. Lisäksi täytyy olla tietoinen siitä, kenen kanssa ollaan vuorovaikutuksessa. Tarvitaan siis jatkuvasti ajantasainen tieto yhteistyötahoista ja kohderyhmistä. Pelkästään ryhmien tietäminen ei riitä, vaan ne pitää myös tarkemmin tuntea. Kohderyhmäanalyysi tarkoittaa sitä, että kuvataan yhteistyö- ja kohderyhmiin kuuluvat tahot. Analyysin aluksi on eriteltävä ryhmään kuuluvat henkilöt sekä määritettävä ja päivitettävä heidän yhteystietonsa. Mitä eri kohderyhmät tietävät tai ajattelevat viestivästä tahosta, on kohderyhmäanalyysin seuraava vaihe. Vertaamalla tätä alkuperäiseen tavoitteeseen voidaan viestinnän sisältöä määritellä tarkemmin. Kohderyhmäanalyysi toimii siis viestinnän suunnittelun pohjana. Analyysin antaman tiedon perusteella eri ryhmien ja henkilöiden kanssa pystytään kommunikoimaan sopivalla tavalla. (Juholin 2001, 69–70.)

6.3 Viestintästrategia ja -suunnitelma

Viestintästrategia tarkoittaa yrityksen tai yhteisön valintoja, määrittelyjä ja tavoitteita, joita noudattaen yhteisö viestii sidosryhmiensä tai ympäristönsä kanssa. Viestintäsuunnitelma on viestintästrategian osa, mutta joskus strategia täyttää myös suunnitelman tehtävät. Viestintästrategiassa on keskeistä asettaa viestinnälle tavoitteet. Näitä voidaan asettaa myös kohderyhmäkohtaisesti. Esimerkiksi asiakkaisiin päin tapahtuvalla viestinnällä on erilaiset tavoitteet kuin henkilöstöön päin tapahtuvalla viestinnällä. Sen pohjaksi tarvitaan tietoa nykytilasta.

Tämä toteutetaan käytännössä tutkimuksen avulla, tai keräämällä muuten tietoa viestinnän toimivuudesta tai muusta yhteisölle viestinnän kannalta tärkeästä asiasta. (Juholin 2001, 79–81.)

Viestinnän tavoitteiden tulee olla sellaisia, että ne tukevat koko organisaation tavoitteita, ovat konkreettisia, kohdistuvat tietoihin, asenteisiin, ilmastoon, tiedonkulkuun, mielikuviin, maineeseen tai tunnettuuteen ja niiden toteutumista voidaan seurata erilaisilla mittareilla. Viestinnälle tyypillisiä tavoitteita ovat esimerkiksi yhteisön tunnettuus sidosryhmien keskuudessa, yhteisön maine tai imago, yhteisön arvot, tiedon kulun toimivuus ja tyytyväisyys viestintään, viestintäkanavien toimivuus, mahdollisuudet vuorovaikutukseen sekä vaikutusmahdollisuudet. Kun nykytila tunnetaan, tavoitteissa määritellään tavoiteltava tilanne. (Juholin 2001, 82–85.)

Viestinnän strategiset tavoitteet sekä lähtötilanne luovat perustan, jonka avulla nähdään, mihin viestinnässä tulisi keskittyä. Painopisteenä voi esimerkiksi olla kommunikoinnin parantaminen sidosryhmien kanssa. Painopistealueet kulkevat kokonaisuuksina tavallisen arkiviestinnän rinnalla ja niihin suunnataan voimavaroja tavallista enemmän. Niihin liittyy myös useita osa-hankkeita. Painopistealueilta odotetaan yleensä muita osa-alueita nopeammin suurempia tuloksia. (Juholin 2001, 84–85.)

Viestintäsuunnitelmalla tarkoitetaan yhteisten käytäntöjen ja pelisääntöjen määrittelyä viestinnälle. Millä tasolla ja tarkkuudella tämä tapahtuu, riippuu organisaatiosta ja sen käytännöistä. Viestintäsuunnitelmassa on tärkeää sopia arkiviestinnän pelisäännöistä ja käytännöistä, toimenpiteistä kohderyhmittäin, koko yhteisöä koskevista toimenpiteistä, erityishankkeista, vastuista, aikataulusta ja budjetista. (Juholin 2001, 86, 102.)

Viestintää käytännössä suunniteltaessa voidaan käyttää seuraavia ryhmiä: arkiviestintä, ohjeistus, erillishankkeet, kampanjat, erilaiset prosessit sekä vuosisuunnittelu. Arkiviestintä on päivittäistä keskustelua ja tietojen vaihtoa eri sidosryhmien kanssa. Myös arkiviestinnän yleisistä linjauksista on syytä sopia, jotta on yhteinen käsitys, miten viestitään päivittäisistä tai viikoittaisista eteen tulevis-

ta asioista. Tyypillistä arkiviestintää ovat esimerkiksi toimintasuunnitelmat, taloudellinen tilanne, muutokset ja niin edelleen. Arkiviestinnän tärkeimmät kanavat ovat kasvokkaisviestintä ja sähköinen verkkoviestintä. Tosin eri asioiden viestinnässä eri kanavat voivat olla ensisijaisia. Asioiden käsittelyn säännöllisyys ja vastuu viestinnästä tulee kirjata arkiviestinnän sääntöihin ja käytäntöihin. Monet yhteisöt ovatkin ohjeistaneet joitakin toimintoja arkiviestinnän sujumiseksi. (Juholin 2001, 86–92.)

6.4 Viestinnän vaikuttavuuden arviointi

Arvioinnilla pyritään selvittämään jonkin asian tai toiminnan merkitystä, hyödyllisyyttä tai arvoa. On vaikeaa osoittaa, mikä monista samaan asiaan liittyvistä tekijöistä vaikuttaa mitään. Tarkastelemalla asioita suppeasti saatetaan helposti päätyä virheellisiin johtopäätöksiin toiminnan merkityksestä. (Rotko & Laitinen 2004, 26.)

Viestinnän vaikuttavuutta tulee aina mitata kytkettynä yhteisön tavoitteisiin. Viestinnän tavoitteet on määriteltävä siten, että niille voidaan asettaa mittarit. Lisäksi on määriteltävä, mitä viestintäkeinoja halutaan tutkia, ja on määriteltävä ne vaikutukset, joita näillä viestintäkeinoilla halutaan saavuttaa. Usein on syytä käyttää useita arviointitekniikoita rinnakkain. (Rotko & Laitinen 2004, 26.)

Viestinnän seurannalta edellytetään kolmea asiaa: viestinnälle on asetettu tavoitteet ja määritellyt kriteerit, lähtötaso tiedetään ja perusmäärittelyt kohderyhmistä, perusviesteistä ja kanavista on tehty. Tavoitteiden saavuttamista puolestaan voidaan seurata neljällä tasolla: Onko saatu aikaan jokin teko, tuote tai muu konkreettinen asia, millaisia vaikutuksia tai muutoksia on saatu aikaan, palvelevatko ne yhteisön tavoitteita ja miten viestintää ja sen osaamista on kehitetty. (Juholin 2001, 253–254.)

Yhteisön viestinnän lopullisena tavoitteena on saada aikaan jokin muutos tai ylläpitää saavutettua tilaa. On mahdollista, että vaikutusta syntyy ilman konkreettisia tuloksia, tai konkreettisista tuloksista huolimatta vaikutusta ei synny.

Tärkein arvioitava taso lienee kuitenkin se, palvelevatko saavutukset koko yhteisön tavoitteita. Tuloksia arvioitaessa on aina pyrittävä ottamaan huomioon myös kaikki muu mitä on tehty, tai mitä yhteisössä ja sen ympäristössä on tapahtunut. Viestinnän tulosten ja niihin käytettyjen voimavarojen suhde tulee myös arvioida. (Juholin 2001, 254–255.)

Viestinnän arvioinnissa käytettävät menetelmät voidaan jakaa laadullisiin ja määrällisiin menetelmiin. Joitakin menetelmiä voidaan käyttää molemmilla tavoilla. Jos samaa ilmiötä voitaisiin tutkia sekä määrällisillä että laadullisilla menetelmillä, olisi tutkittavasta asiasta mahdollista saada parempi kuva. (Juholin 2001, 267.)

7 Asiantuntijaviestintä

Asiantuntijaviestijän tulee olla tunnustettu osaaja. Kohderyhmälle on viestiessä annettava nopeasti tieto omasta pätevyydestä. Pätevyyttä voidaan osoittaa esimerkiksi tutkinnoilla, referenssitöillä, julkisilla hankkeilla, palkinnoilla, aiemmillä asiakkailta ja yhteistyökumppaneilla. Asiantuntijuus voidaan osoittaa myös seminaarituloissa, messuilla, kolumneissa ja kirjoissa. Oman asiantuntijuuden markkinoinnin tulee tapahtua oikeita kanavia pitkin eli esimerkiksi alan lehdissä. (Karhu, Salo-Lee, Sipilä, Selänne, Söderlund, Uimonen & Yli-Kokko. 2005, 24–25.)

7.1 Esiintymistilaisuus

Hyvän tilaisuuden rakentamisessa on muistettava perusasiat, joiden pohjalta tilaisuutta lähdetään rakentamaan. Perusasioita ovat muun muassa kohderyhmä, tilaisuuden tarkoitus sekä sisältö, ajankäyttö, tilaisuuden luonne, tilat, ruokailu ja muut järjestelyt. (Karhu ym. 2005, 184–185.)

Esiintymistilaisuudelle on tärkeää rakentaa looginen rakenne, joka voi koostua esimerkiksi seuraavanlaisesta mallista: aluksi käsitellään asioita yleisesti vanhojen ja tuttujen asioiden kautta, josta siirrytään uusiin ja tuntemattomiin aiheisiin. Tärkeää on panostaa aloitukseen, koska aloituksen tarkoituksena on johdatella kuulija asian pariin ja herättää hänen kiinnostuksensa asiaan. Hyvä aloitus edesauttaa esitysasioiden mieleen jäämistä. (Karhu ym. 2005, 185–187.)

Hyvän aloituksen perustana on asian tärkeyden korostaminen. On vältettävä vähättelyä asian tärkeydestä, koska se tappaa kuulijan mielenkiinnon heti alussa. Hyvällä aloituksella esiintyjä ilmoittaa seisovansa sanojensa takana. Yleinen tapa aloittaa on lyhyt johdanto, jossa asia esitellään. Aloitus voi olla myös kuulijat haastava, eli se alkaa kysymyksellä. (Karhu ym. 2005, 185–187.)

Hyvää aloitusta seuraa oman viestin esittäminen. Oman viestin perille saamiseksi on mietittävä hyvät perustelut eli argumentit asioille. Asiat ovat usein esittäjälle itselleen itsestäänselvyksiä, johtuen omasta kiinnostuksesta ja asenteesta aiheeseen. Kuulijoille tulee aina perustella asioiden kanta, oli sitten kyse väitteistä, mielipiteistä tai ehdotuksista. Yleissääntönä voidaan pitää, että mitä vahvempi kannanotto sitä kattavammat perustelut. (Karhu ym. 2005, 186–187.)

esityksen teknisellä toteutuksella on myös merkitystä viestin perille saattamisessa. Esitystä on hyvä havainnollistaa esimerkiksi kuvin, kartoin ja taulukoin. Esitystä voi tehostaa myös kielellisesti, eli huomioimalla oman kielen ymmärrettävyyden. (Karhu ym. 2005, 190–192.)

Asiantuntijan tulee muistaa viestiä niin, että kohdeyleisö ymmärtää mistä puhutaan. Mikäli tilaisuudessa hyödynnetään esimerkiksi PowerPoint-esitystä, on dioista tehtävä lyhyitä, asiasanat sisältäviä kokonaisuuksia. Myös esityksen vaatiman tekniikan toimivuus on hyvä tarkastaa ajoissa ennen tilaisuuden alkua. (Karhu ym. 2005, 190–192.)

7.2 Asiantunteva tiedote

Tiedotteilla viestitään useimmiten uutisarvoisia asioita. Tiedote voidaan tehdä esimerkiksi medialle tai muulle kohderyhmälle, jolle halutaan antaa tietoa. Asiantuntijan tiedottaessa on tiedotteen oltava ymmärrettävä tavalliselle kansalaiselle, jolla ei välttämättä ole aiheesta ennakkotietoa. (Ojanen 2003, 45, 50.)

Asiantuntevalla tekstillä voi olla tavoitteena esimerkiksi tiedottaminen, vaikuttaminen, markkinoiminen tai myynnin edistäminen. Tavoitteen täyttämiseksi on kirjoittajan pitäydyttävä tekstin tavoitteessa ja tehtävässä. Mikäli kirjoittaminen tapahtuu sen enempää asiaa miettimättä, syntyy useimmiten epälooginen, kiinnostamaton ja vaikeasti ymmärrettävä kokonaisuus. Asiantuntijakirjoittajan on myös osattava soveltaa hyvän tekstin perusominaisuuksia, sillä jokaiselle viestintämuodolle ei ole olemassa omaa yleispätevää ohjetta. (Karhu ym. 2005, 208–209.)

7.3 Kohderyhmän palveleminen

Kuten muissakin viestinnän muodoissa, myös tiedottamisessa on tärkeintä selvittää kenelle ja miksi viesti tuotetaan. Tekstin on oltava tavoitteellista eli sillä on saatava aikaan tuloksia. Asiantuntijatekstissä tulos on usein se, että lukija sisäistää tekstistä uutta tietoa. Tekstin ei tarvitse olla kattava opetuspaketti, jossa käsitellään kaikki asiaan liittyvä. Tarkoituksena on saada aikaan ajatuksia eli vaikuttaa lukijaan. (Karhu ym. 2005, 209–210.)

Tekstin on täytettävä lukijan tiedontarve. Lukija ei ajattele tekstiä ratkaistavana ongelmana, johon hänen pitää paneutua. Lukijalla on tarve saada tekstistä tietoa omaan tarpeeseensa. Kirjoittajan tulisi ymmärtää oma asiansa ja saada siitä aikaan tekstikokonaisuus, jossa lukijan ja kirjoittajan pyrkimykset kohtaavat. Tekstin tulisi olla helposti ymmärrettävää, sillä aina lukijalla ei ole aikaa paneutua tekstiin. Asiantuntijan tulee huomioida tekstiä tehdessään myös väline, jonka kautta teksti siirretään lukijalle. Paperilla ja näytöllä ei välttämättä toimi sa-

manlainen teksti, koska näytöltä lukeminen koetaan useimmiten vaikeampana. (Karhu ym. 2005, 212–217.)

Tekstin sisältö tulisi esittää lukijalle sopivasta näkökulmasta. Kirjeen vastaanottajan kannalta mahdollisesti negatiiviseen asiaan tulisi löytää positiivinen näkökulma. Sisältöön valitaan keskeisimmät faktat kohderyhmän tarpeiden mukaan. Hyvän sisällön saavuttamiseksi on ajateltava asiaa lukijan näkökulmasta. On selvitettävä ne kysymykset joihin lukija tarvitsee vastauksen. Ennen tekstin kirjoittamista onkin hyvä suunnitella tarkasti sisältö. Tällöin jo kirjoitustyön alussa on selkeää, mitä kirjoittaa, mistä ja miksi. (Karhu ym. 2005, 219–220.)

Teksti tulee aloittaa kiinnostavasti ilman liian pitkää johdattelua. Kiinnostavan aloituksen pohjana on aina iskevä otsikko, joka herättää lukijan mielenkiinnon asiaan. Asioiden esittämisjärjestystä tulee miettiä jälleen lukijan näkökulmasta. Mistä lukija haluisi tietoa ensiksi ja lopuksi, ja miten hän ne ymmärtää? Hyvän tekstin tunnusmerkki on se, kun lukijalle herää kysymys, on kirjoittaja osannut ennakoida tämän ja tuo vastauksen kysymykseen jo seuraavassa tekstikappaleessa. (Karhu ym. 2005, 224–226.)

Tekstin pituutta tulee miettiä kirjoitusta suunnitellessa. Useimmiten tiedonannot ja tekstit ovat liian pitkiä, ja lukijan mielenkiinto loppuu kesken. Tällöin viesti ei mene perille halutulla tavalla. Tekstiin on valittava sillä hetkellä tarpeelliset ja kiinnostavat asiat lukijan kannalta. Tekstikokonaisuutta on myös hyvä pilkkoa osiin ja tehdä siitä visuaalista esimerkiksi tekstirakenteita muuttamalla. Sisältö koostuu useammasta osasta, eikä yhdestä pitkästä tekstikappaleesta. (Karhu ym. 2005, 228–233.)

Asiasisällön ymmärrettävyyttä voidaan parantaa konkretisoimalla asia. Tämä voi tapahtua vaikka esimerkin tai vertauksen avulla. Tekstin ymmärrettävyys kärsii yleensä liian abstraktista tekstistä. Sen takia tekstin tulisi olla yksinkertaista. Yksinkertaisuuden lisäksi ei tulisi unohtaa tekstin luonnetta. Sen tulisi olla ystävällistä, ja kohderyhmästä riippuen lukijan puhuttelua on myös mietittävä. (Karhu ym. 2005, 236–237, 241.)

Lopuksi lukijalle on hyvä antaa ohjeita esimerkiksi siitä, mistä asiasta saa lisätietoja ja mitä asia lukijalta vaatii. Vaatimuksia esitettäessä on tärkeä muistaa oikeat sanamuodot, että teksti ei ole liian määrällävää. Viimeiseksi tekstiin jää kiitokset, ja joissain tapauksessa myös pahoittelut. Sanamuotoja kiitoksissa ja pahoittelussa tulee aina miettiä. On annettava lukijalle kuva, että kiitos ja pahoittelu ovat todellisia eleitä. (Karhu ym. 2005, 254–255.)

8 ELY-keskuksen hanketiedottaminen

”Ilmastonmuutos metsässä – rupilisko huippumalliksi, METSO turvaverkostoiksi” -hankkeessa on ollut keskeisenä tekijänä suunnitelmallinen viestintä- ja tiedottamistyö. Tiedottamista on kohdennettu tiedotusvälineille ja suurelle yleisölle. Lisäksi hankkeesta ja lajista on luennoitu Itä-Suomen yliopiston ja Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulun opiskelijoille sekä opettajille. Koululaisille on järjestetty retkiä ja oppitunteja, joilla on annettu tietoa avainlajista sekä ilmastonmuutoksen merkityksestä metsäluonnolle. (Vuorio 2012a.)

Hankkeen vastuuhenkilöinä toimivat hankkeen johtaja sekä projektikoordinaattori, jonka tehtävänä on hankkeen käytännön toteutus. Hankkeen johtaja on osallistunut hankkeen viestintä- ja koulutusyhteistyöhön sekä ohjannut luonnonsuojelulain mukaista suojelualueiden toteutusta hankkeen alueella. Hankkeen toteutusalueet ovat Hautajärvensalo, Heinävaara ja Öllölä Pohjois-Karjalan maakunnassa. (Vuorio 2012b.)

8.1 Tavoitteet ja vastuut

Yhteistoimintaverkostohankkeelle on asetettu useita tavoitteita. Oleellinen tavoite hankkeessa on luoda vakiintuva toimintamalli, jossa avainlajin elinympäristöjen hoitotyöt ja metsien käsittely tapahtuisi yhteen sovitettuna kustannustehokkaasti. Tarkoitus on luoda elinympäristökokonaisuuksia, jotka huomioidaan kaikkien niihin kuuluvien tilojen metsäsuunnittelussa. METSO-ohjelman moni-

muotoisuustavoitteita parantavia pienvesistöjä pyritään turvaamaan ja ennallistamaan. (Vuorio 2012b.)

Ilmastonmuutoksen ja sen vaikutusten ymmärrettävyyttä pyritään parantamaan käyttäen rupiliskoa esimerkkilajina. Keskeinen rooli tavoitteiden saavuttamiseksi on maanomistajille ja metsäalan toimijoille kohdennetulla viestinnällä. Tavoitteiden toteutuminen vaatii jokaiselta taholta avointa tiedonvaihtoa. (Vuorio 2012b.)

METSO-hankeviestintä on osa Pohjois-Karjalan ELY-keskuksen viestintästrategiaa. Viestintä METSO-hankkeissa perustuu asiantuntemukseen ja sen vuoksi viestintävastuu on hankkeiden asiantuntijoilla. Ely-keskuksen viestintätoimi tukee asiantuntijoita hankeviestinnässä, mutta sen päätehtävä on vastata keskuksen kokonaisviestinnän toteuttamisesta ja kehittämisestä yhdessä johdon kanssa. Rupiliskohankkeen viestinnällinen vastuu on hankkeen projektikoordinaattorilla ja johdolla. (Pohjois-Karjalan ELY-keskus 2012, Vuorio 2012b.)

8.2 Tiedottaminen maanomistajille ja metsätoimihenkilöille

Tärkeimpinä kohderyhminä tiedottamistyössä ovat olleet maanomistajat ja metsätalouden toimijat. Maanomistajille kohdennettiin vuoden 2010 keväällä laaja yli 600 kirjeen kampanja. Kirje lähetettiin niille maanomistajille, joiden tilalla oli tiedossa rupiliskoesiintymiä. Se lähetettiin myös maanomistajille, joiden tiloilla on potentiaalisia lisääntymispaikkoja. (Vuorio 2012b.)

Kampanja herätti maanomistajien mielenkiinnon ja Pohjois-Karjalan ELY-keskus sai asian suhteen useita yhteydenottoja. Kampanjakirjeessä esiteltiin lajia ja hankkeen tarjoamia mahdollisuuksia maanomistajille. Keskeisinä asioina kirjeessä oli esitellä METSO-ohjelman tuomia mahdollisuuksia ja aktivoida maanomistajia tarjoamaan sopivia alueita METSO-verkoston. (Vuorio 2012b.)

Rupiliskohankkeen vaikutusalueella toimiville metsätoimihenkilöille järjestettiin kaksi koulutuspäivää. Tavoitteena oli lisätä lajituntemusta sekä rupiliskon huomioimista metsätaloudessa. Lisäksi koulutuksessa käsiteltiin rupiliskoa turvaa-

vaa lainsäädäntöä sekä maanomistajaneuvontaa ja METSO-välityssopimuksia. Koulutuspäivät koostuivat teoriaosuudesta ja vierailuista erilaisilla maastokohteilla. Maastokohteilla esiteltiin erilaisia rupiliskon elinympäristöjä ja pohdittiin erilaisia ratkaisuja niiden huomioimiseksi metsätalouden toimenpiteissä. (Liite 3.)

8.3 Hankkeen jatkosuunnitelma

Vuoden 2012 aikana on tarkoitus jatkaa aktiivista tiedotuskampanjaa lisäämällä rupiliskon mediajulkisuutta. Hankkeen pääpaino siirtyy neuvontatyöstä enemmän käytännön toimenpiteiden suorittamiseen. Pääpainot maanomistajatiedotamisessa ovat hankkeen tavoitteista kertominen ja METSO-ohjelman markkinointi. (Vuorio 2012b.)

Metsätoimihenkilöille koulutusta jatketaan kentältä tulevan tarpeen mukaan. Talousmetsissä jatketaan hoitotoimenpiteiden tekemistä, ja pyritään lisäämään tietoa rupiliskon lisääntymislampien huomioimisesta metsien käytössä. ELY-keskus ja metsäkeskus jatkavat luonnonhoitohankkeiden suunnittelua ja toteutusta, joihin on tarkoitus panostaa aikaisempaa enemmän. METSO-elinympäristöjen suojelutyötä jatketaan luonnonsuojelulain ja kameran keinoin. (Vuorio 2012b.)

9 Työn ja tutkimuksen tavoite

Vuosituhanen alussa oli vain vähän tietoa rupiliskon elinalueista ja populaatioista Suomessa. Pohjois-Karjalassa tiedettiin olevan kymmenisen lampea, joissa rupilisko esiintyy. Lähteminen mukaan kansainväliseen suojelutyöhön loi perustan suomalaiselle rupiliskotutkimukselle ja lajin levinneisyysalueiden määrittämiselle. EU:n LIFE-hankkeiden ohessa suunnittelija Ville Vuorio laati rupiliskolle vuonna 2009 valmistuneen suojeluohjelman. Yhteistoimintahanke ”Ilmas-

tonmuutos metsässä – rupilisko huippumalliksi, METSO turvaverkostoiksi” on jatkoa aiemmalle tutkimustyölle. (Vuorio 2009, 3.)

Tässä opinnäytetyössä päätavoitteena oli yhteistoimintaverkostohankkeen viestinnän ja tiedottamisen arviointi. Tämä on tärkeä osa suojelutyötä, ja tiedottamisen tarkoituksena on parantaa lajituntemusta ja elintapojen sekä elinympäristöjen vaatimusten ymmärtämistä. Tavoitteena oli tuoda esille tiedottamisen kehittämiskohteita ja niiden avulla antaa tietoa esimerkiksi maanomistajasuhteiden kehittämiseksi. Lisäksi ympäristöviranomaisten ja metsätoimihenkilöiden vuorovaikutuksen ja yhteistyön kehittämiseksi arvioitiin metsätoimihenkilöille järjestettyjen koulutuspäivien sisältöä ja toteutusta.

10 Tutkimusmenetelmä

Tutkimusmenetelmänä käytettiin puolistrukturoitua teemahaastattelua. Molemmille haastatteluryhmille laadittiin ryhmäkohtaiset kysymykset, joihin ei ollut määriteltynä valmiita vastausvaihtoehtoja. Haastateltavat vastasivat kysymyksiin omin sanoin. Sanamuotoja ja kysymysten järjestystä vaihdeltiin haastatteluiden etenemisen mukaan. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 47.)

Tutkimusmenetelmäksi soveltui hyvin puolistrukturoitu teemahaastattelu, joka mahdollisti laajan aineiston hankkimisen keskustelunomaisessa haastattelutilanteessa. Teemahaastattelu mahdollisti aineiston keräämisen aiheista, joita ei suoraan osattu kysymysten avulla selvittää. Tutkimusmenetelmä toikin esille teemoja, joita kysymykset eivät suoraan esille ottaneet. Haastattelun valintaa tutkimusmenetelmäksi tukee myös haastattelutilaisuuden motivoiva vaikutus. Henkilökohtaisessa kohtaamisessa haastateltava pystyttiin paremmin haastamaan vastaamaan kysymyksiin. Myös kysymykset olivat paremmin havainnollistettavissa kysymyslomakkeeseen verrattuna. Tutkimus sisälsi myös kysymyksiä, joilla pyrittiin selvittämään haastateltavien asennemaailmaa. Myös ulkoisilla havainnoilla, kuten epäröinnillä ja vastausnopeudella oli vaikutusta analyysin

laatimisessa, kun pohdittiin metsätoimihenkilöiden ja maanomistajien asenteita. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 36–38, 47–48.)

10.1 Tutkimusaineisto

Haastateltavat valittiin kahdesta hankkeen tiedottamistyön kohteena olevasta ryhmästä: maanomistajista ja metsätoimihenkilöistä. Pohjois-Karjalan ELY-keskus sekä Pohjois-Karjalan metsäkeskus lähestyivät kirjeitse maanomistajia, joiden mailla rupiliskoja oli havaittu. ELY-keskuksen suunnittelija oli ollut myös yhteydessä osaan kirjeen saaneista maanomistajista. Näistä maanomistajista joihin ELY-keskus oli ollut yhteydessä, valittiin haastatteluun kuusi. Viittä näistä pystyttiin haastattelemaan, koska ennakkosuostumuksesta huolimatta yksi haastateltava kieltäytyi vastaamasta. Kaikki haastateltavat maanomistajat olivat miehiä ja yhdessä haastattelussa oli mukana maanomistajan puoliso.

Metsätoimihenkilöille ELY-keskus järjesti kaksi rupiliskon suojelua käsittelevää koulutuspäivää, jotka olivat osa METSO-yhteistoimintaverkostohanketta. Koulutuksen sisältönä oli uhanalaisen ja luontodirektiivin liitelajeihin kuuluvan rupiliskon elinympäristöjen turvaaminen metsätaloudessa. Näistä koulutukseen osallistuneista metsätoimihenkilöistä valittiin toinen haastateltava ryhmä, joka koostui yhdestä nais- ja viidestä miespuolisesta metsätoimihenkilöstä. Nämä kuusi metsätoimihenkilöä valittiin sähköpostitiedustelun perusteella kaikkien koulutukseen osallistuneiden joukosta. Sähköpostilla tiedusteltiin halukkuutta haastateltaviksi ja pyrittiin valitsemaan metsätoimihenkilöitä, jotka olivat olleet rupiliskoasian kanssa mahdollisesti tekemisissä ennen koulutusta ja sen jälkeen.

Molemmille haastateltaville ryhmille laadittiin omat kysymykset, ja haastatteluilla kerätty aineisto analysoitiin molempien ryhmien osalta. Haastatteluryhmien analyysistä syntyneitä tuloksia vertailtiin. Vertailun avulla muodostettiin kokonaiskuva tiedottamistyön onnistumisesta näiden kohderyhmien osalta. Haastattelut tallennettiin käyttäen digitaalista sanelinta, ja haastattelukeskustelun aikana esiin tulleet tärkeät havainnot kirjattiin muistiinpanoihin. Nauhoitettua haastatteluaineistoa kertyi yhteensä 209 minuuttia.

10.2 Haastattelukysymykset

Sekä maanomistajien että metsäammattilaisten haastatteluissa esitetyillä kysymyksillä (liite 1) pyrittiin selvittämään Pohjois-Karjalan ELY-keskuksen tiedottamisen sekä viestinnän onnistumista ja vaikuttavuutta METSO-yhteistoimintaverkostohankkeessa. Kysymyksillä pyrittiin tuomaan esille mahdolliset viestinnän kehittämiskohteet. Tavoitteena oli myös saada tietoa ja vinkkejä jatkossa tapahtuvan tiedottamisen tueksi ja onnistumiseksi. Lisäksi kysymysten kautta saadun palautteen ja tiedon avulla pyrittiin antamaan valmiudet maanomistajasuhteiden kehittämiseen.

Kummallekin haastateltavalle ryhmälle muodostettiin teemat, joiden perusteella ryhmille laadittiin omat kysymykset. Maanomistajien haastatteluihin laaditut kysymykset koostuivat pääasiassa viestintään ja ohjeistamiseen liittyvistä teemoista. Kysymyksillä haluttiin saada myös tietoa maanomistajien lajitiedosta sekä jo tehdyistä ja suunnitteilla olevista suojele- ja metsänkäsittelytoimenpiteistä. ELY-keskuksen ja maanomistajien välinen yhteydenpito nähtiin tärkeäksi teemaksi kehitettäessä ja laadittaessa kysymyksiä.

Metsäammattilaisille esitetyt kysymykset käsittelivät osittain eri teemoja kuin maanomistajille esitetyt kysymykset. Viestinnän ja tiedottamisen teemat olivat kuitenkin esillä myös metsäammattilaisten haastatteluissa. Metsäalan toimijoille järjestetty rupiliskokoulutus nousi tärkeimmäksi teemaksi metsäammattilaisille laadittuihin kysymyksiin. Haastatteluissa kysymyksillä selvitettiin koulutuksen sisältöä ja onnistumista sekä sen hyödyllisyyttä. Lisäksi selvitettiin tulevaisuudessa tapahtuvien uusien koulutustilaisuuksien sekä jatkokoulutuksen tarvetta.

10.3 Aineiston analyysi

Haastatteluaineiston analyysi toteutettiin aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä. Sisällönanalyysissä kokemuspäisestä aineistosta siirrytään kohti käsitteellisempää aineistoa, ja analyysi perustuu tulkintaan sekä loogiseen päättelyyn (Tuomi & Sarajärvi 2003, 112–113). Analyysimenetelmä valittiin, koska sen

avulla olennaisen sisällön erittelemisen haastatteluaineistosta oli mahdollista. Ruusuvooren, Nikanderin & Hyvärisen (2010, 19) mukaan ainoastaan aineiston luokittelu ei riitä analyysiksi. Sisällönanalyysiä syvennettiin toteuttamalla se kahdeksanosaisena prosessina, joka soveltui mukautettuna aineiston analyysiin ja tulosten muodostamiseen (Tuomi & Sarajärvi 2003, 111).

Haastatteluiden jälkeen äänitallenteet kuunneltiin ja muutettiin kirjalliseen muotoon eli litteroitiin. Kirjoitetusta aineistosta havaittiin yhtäläisyyksiä sekä eroavaisuuksia. Tehdyille havainnoille annettiin teemaotsikot. Myös pienet asiakokonaisuudet otsikoitiin. Teemaotsikoiden alle tehtiin yhteenveto haastatteluaineiston sisällöstä.

Tämän jälkeen kerättyjä havaintoja analysoitiin, ja ryhdyttiin yhdistelemään teemoja isompiin asiakokonaisuuksiin. Havaintojen analyysistä päädyttiin tuloksien yhteenvetoon. Viimeisessä vaiheessa tuloksia vertailtiin molempien haastatteluryhmien välillä etsien eroavaisuuksia ja yhteneväisyyksiä molemmista aineistoryhmistä. Pohdintaosuudessa analyysin tuloksia tarkasteltiin yleistettävämmin ja pohdittiin tekijöitä, jotka mahdollisesti ovat aiheuttaneet tuloksen.

Taulukko 1. Aineiston analyysistä tulokseen.

1. Nauhoitusten kuuntelu ja litterointi	2. Yhtäläisyyksien ja eroavaisuuksien havaitseminen aineistosta
3. Teemaotsikoiden muodostaminen	4. Teeman sisällön yhdistäminen
5. Havaintojen analysointi	6. Teemojen yhdistäminen isommaksi asiakokonaisuudeksi
7. Tuloksen muodostaminen ja tarkasteleminen	8. Tulosten vertailu ja yleiskuvan luominen

(Tuomi & Sarajärvi 2003, 111).

11 Maanomistajien haastattelut

Ennen ELY-keskuksen yhteydenottoa tai metsänhoitotoimenpiteiden suunnittelun tai toteutuksen käynnistymistä ainoastaan yksi maanomistaja oli tietoinen, että hänen omistamalleen maalle sijoittuu rupiliskon elinympäristö. Tämä maanomistaja oli tiennyt asian jo 1960-luvulta alkaen. Kolme maanomistajaa oli saanut tiedon rupiliskosta ELY-keskuksen yhteydenoton kautta aikaisemmin, ja yksi maanomistaja hakkuukoneiden kuljettajilta siinä yhteydessä, kun hakkuuta oltiin jo käynnistämässä. Metsänomistajilta ei systemaattisesti kysytty heidän mahdollista aikaisempaa tietämystään rupiliskosta lajina tai sen esiintyvyydestä Suomessa tai Pohjois-Karjalassa. Joidenkin metsänomistajien kanssa asia nousi esille keskustelun yhteydessä.

Rupilisko on harvinainen laji. Harva ihminen tietää ylipäänsä tällaisen lajin olemassaolosta puhumattakaan, että olisi sellaisen nähnyt ja tietäisi minkä näköisestä eläimestä on kysymys. Tämä pätee todennäköisesti myös aktiivisesti luonnossa liikkuviin ja luonnosta kiinnostuneisiin ihmisiin. Lajin vähäinen tuntemus maanomistajien keskuudessa asetti ELY-keskuksen tiedottamiselle ison haasteen. Varsin eksoottinen laji ja sen vaatimukset tuli esittää maanomistajalle selkeästi. Lisäksi hankkeen tavoitteiden saavuttamiseksi, oli herätettävä maanomistajien kiinnostus lajia ja sen suojelua kohtaan sekä mitä vaikutuksia lajilla on maanomistajan metsä- tai maaomaisuuden käyttöön.

11.1 Yhteydenotto ja neuvonta

ELY-keskus on tiedottanut maanomistajia heidän tiloilleen sijoittuvista rupiliskon elinympäristöistä ja lähettänyt asiaa ja lajia koskevan tietopaketin. Elinympäristön tarkkaa sijaintia ei ainakaan haastattelujen perusteella ole aina yksityiskohdaisesti ilmoitettu. Kirjallisen aineiston lähettämisen jälkeen ELY-keskukselta oli otettu puhelimitse yhteyttä kahteen maanomistajaan ja kerrottu asiasta tarkemmin. Yksi maanomistaja soitti itse ELY-keskukseen, koska yhteydenottoa sieltä ei kuulunut. Yhdessä tapauksessa harvennushakkuuta aloitettaessa ELY-

keskuksen edustaja oli saapunut paikalle ja maanomistajan informointi kirjallisine materiaaleineen oli toteutettu nopeasti tapahtumapaikalla. Toinen maanomistaja sai tiedon rupiliskosta ELY-keskuksen tiedustellessa tienkäyttölupaa. Yhden maanomistajan mielestä henkilökohtainen yhteydenotto ennen kirjallisen materiaalin lähettämistä olisi ollut parempi menettelytapa.

ELY-keskuksen puhelimitse tapahtuneiden puhelinkeskustelujen tai henkilökohtaisten tapaamisten yhteydessä oli myös sovittu mahdollisista maastokäynneistä maanomistajan, ELY-keskuksen asiantuntijan sekä muun asiaan liittyvän metsäalan henkilöstön kesken. ELY-keskuksen yhteydenoton syy oli selvinnyt maanomistajille ja kaikki olivat tietoisia tavoitteesta suojella rupiliskon elinympäristöjä.

Näyttää siltä, että ELY-keskus on onnistunut siinä, miten se on rupiliskon suoje-
lua koskevan asian metsänomistajille esittänyt. Ilmeisesti olisi kuitenkin ollut parempi lähestyä metsänomistajia puhelimitse tai muuten henkilökohtaisesti ennen kirjallista yhteydenottoa. ELY-keskuksen metsänomistajille lähettämä tietopaketti on koettu informatiivisena ja kattavana. Yhteydenoton viivästymiseen ja kiireellisyyteen saattoi osaltaan vaikuttaa se, että rupiliskon elinympäristön olemassaolosta ja sijainnista ei ollut varmuutta.

11.2 Metsä- ja ympäristöviranomaisten yhteistyö

Yksi metsänomistajista oli hankkinut tilan vuonna 2010 ja oli ennen kauppaa tiedustellut metsäkeskukselta, onko tilalla mitään luontokohteita. Metsäkeskus ei ollut rekistereistään sellaisia löytänyt. Maanomistaja olisi omien sanojensa mukaan todennäköisesti hankkinut tilan, vaikka olisi saanut tiedon luontokohteiden ja tässä tapauksessa rupiliskon esiintymisestä tilalla.

Toisen maanomistajan tilalla tietty alue oli rajattu punakeltaisella nauhoituksella ilman, että hän tiesi, mikä taho rajauksen oli tehnyt ja miksi. Maanomistaja oletti kuitenkin rajauksen liittyvän rupiliskoon. Nämä maanomistajat ihmettelivät, onko

metsäkeskuksella riittävästi tietoa käytettävissään esimerkiksi rupiliskon elinympäristöjen tarkasta sijainnista.

Ei ole mitään ongelmaa. Niin paljon olen saanut tietoa kun olen saanut, ja enemmän olisin saanut jos olisin tarvinnut.

ELY-keskuksen kanssa asioimisessa haastateltavat eivät kertoneet ilmenneen ongelmia, vaan yhteydenpito oli sujunut hyvässä yhteisymmärryksessä luontevasti ja asiallisesti. Suojelun vaihtoehtoista oli saatu tietoa, ja ohjeita metsänkäsittelyyn ja suojeluun oli annettu riittävästi. Enemmänkin tietoa maanomistajat uskoivat tarvitessaan saavansa. Kaikki pitivät saatuja ohjeita riittävinä ja arvelivat pystyvänsä toimimaan niiden perusteella.

Haastattelujen perusteella voitiin päätellä, että maanomistajat eivät olleet kovin hyvin tietoisia rupiliskon elinympäristön sijoittumisesta heidän mailleensa. Tieto näistä elinympäristöistä oli ELY-keskuksella, mutta metsänomistajien käsityksen mukaan sitä ei ilmeisesti silloin ollut esimerkiksi metsäkeskuksella. Maanomistajat eivät ole kuitenkaan arjen metsäasioissa yhteydessä ELY-keskukseen, vaan metsäkeskukseen, metsänhoitoyhdistyksiin ja metsäyhtiöihin. Tämän vuoksi voitiin olettaa, että tarkka tieto rupiliskon elinympäristöistä olisi ollut myös muiden metsäalan toimijoiden käytettävissä.

Viranomaisen toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999) 24 § 1 momentin 14. kohdan mukaan salassa pidettäviä viranomaisen asiakirjoja ovat:

Asiakirjat, jotka sisältävät tietoja uhanalaisista eläin- tai kasvilajeista tai arvokkaiden luonnonalueiden suojelusta, jos tiedon antaminen niistä vaarantaisi kysymyksessä olevan eläin- tai kasvilajin tai alueen suojelun.

Oli vaikea arvioida, onko tällä säädöksellä ollut vaikutusta tiedon liikkumiseen ELY-keskuksesta esimerkiksi metsäkeskukseen.

Metsäntutkimuslaitoksen työraportti 216 selvitti metsänomistajien halukkuutta osallistua METSO-ohjelmaan sekä heidän asenteita metsien monimuotoisuuden turvaamisesta ja keinoista. Lisäksi tutkimuksella selvitettiin metsänomistajien mielipiteitä siitä, miltä tahoilta he neuvontaa haluaisivat ja mistä metsien monimuotoisuuteen liittyvistä asioista. (Koskela 2011, 5.)

Maanomistajat kokivat parhaaksi aloitteen METSO-keinoista tulevan metsäneuvonnan ja -suunnittelun yhteydessä. Heidän mielestään toimivana tiedonsaannin lähteenä olivat metsäsuunnitteluun ja -hoitoon liittyvät ammattilaisverkostot. Henkilökohtaisen metsäneuvonnan ja metsäsuunnittelun yhteydessä syntyvää aloitetta pidettiin toimivana. Metsänhoitoyhdistysten neuvojat koettiin parhaaksi tiedonsaannin kanavaksi ja tiedonvälitys sekä monimuotoisuusneuvonta metsänhoitoon ja -käyttöön liittyvien toimenpiteiden sopimisen yhteydessä nähtiin toimivaksi. (Koskela 2011, 21–22.)

METSO-ohjelman edistämisessä ja toiminnassa sekä metsäkeskuksen että ELY-keskuksen vastuuhenkilöiden rooli koettiin myös tärkeäksi. Metsäkeskuksen neuvojalta sekä myös Internetin kautta haluttiin saada tietoa. Luontojärjestöjen puolesta tuleva suojelualoite ja luontoasiantuntijoiden yhteydenotto puolestaan nähtiin vähemmän tärkeäksi. (Koskela 2011, 13, 22.)

11.3 Suojelu ja metsänkäsittely

Varsinaisia suojelu- tai metsänkäsittelytoimenpiteitä eivät haastatellut maanomistajat olleet tiloillaan omatoimisesti tehneet. Yhden maanomistajan tilalle on kohdistettu Ilosaarirock-festivaalin kasvihuonepäästöjen kompensatorahaa (Ilosaarirock 2011). Kohteessa on tehty ennallistamistoimenpiteitä rupiliskokannan säilymiseksi alueella. Yksi maanomistaja kertoi, että hänen tilallaan ELY-keskus tekee jonkinlaista tutkimustyötä. Tarkempi sisältö tutkimustyöstä oli maanomistajalle epäselvää. Hän myös toivoi saavansa enemmän tietoa rupiliskopopulaation tilasta, joka hänen maillaan sijaitsee.

Yksi maanomistaja kertoi ELY-keskuksen suunnitelleen uusien lampien kaivamista hänen tilalleen, mutta hän ei ollut varma, oliko suunnitelmia toteutettu. Yksi maanomistaja oli tehnyt risusavottaa suojelukohteen ympäriltä, mutta ei varsinaiselta suojeltavalta alueelta.

Maanomistaja, jonka tilalle oli suunniteltu uusien lampien kaivamista, ei ollut tietoinen hoitotoimenpiteiden ajallisesta suorittamisesta. ELY-keskus olisi voinut

tiedottaa tarkemmin aikatauluista ja suunnitelmista hoitotoimenpiteiden suhteen. Vaikka maanomistaja onkin antanut suostumuksensa hoitotoimenpiteiden suorittamiseen, olisi tärkeää, että maanomistaja tietää milloin toimenpiteitä tehdään. ELY-keskus voisi tarkemmalla tiedottamisella aktivoida maanomistajia yhä enemmän, ja kannustaa heitä saapumaan paikalle kun toimenpiteitä tehdään. Hankkeen tavoitteiden saavuttaminen vaatii maanomistajien ”liikkeelle” saamista.

Hoitotoimenpiteistä tiedottamisen lisäksi selvisi, että maanomistajat ovat kiinnostuneita tutkimuksista ja populaatioiden tilasta. Nämä asiat olivat maanomistajille varsin epäselviä. Kaikki maanomistajat eivät myöskään ole nähneet rupiliskoa, vaikka se heidän tilallaan elää. Tiedottaminen lajikannasta olisikin tarpeellista, ettei maanomistajalle herää epäilyksiä, että onko populaatiota enää edes olemassa hänen tilallaan.

Kun on näitä hehtaareita kuitenkin, niin ei meinaa mitään jos on osa suojeluksessakin.

Kaikki haastatellut maanomistajat suhtautuivat rupiliskon suojeluun varsin myönteisesti. On kuitenkin syytä ottaa huomioon otoksen pienuus ja siitä johtuva heikko yleistettävyyys. Luonnonsuojeluasiat ovat olleet esillä ainakin viimeisen vuosikymmenen aikana, ja esimerkiksi EU:n tasolla on toteutettu laajoja luonnonsuojeluohjelmia, muun muassa Natura 2000. Rupiliskosta on kerrottu useissa lehdissä ja muussa mediassa. Se on myös ollut Ilosaarirock-tapahtuman positiivisen ympäristömielikuvan luojana ja eräänlaisena maskottina. On epäselvää, onko tällä mediajulkisuudella tavoitettu maanomistajakunta ja onko sillä ollut vaikutusta lajiin ja sen suojeluun suhtautumiseen. ELY-keskuksen rupiliskon suojeluhanketta koskevassa viestintäsuunnitelmassa on julkisuuden hallinta otettu monipuolisesti huomioon. Asiasta on tiedotettu muun muassa kouluissa, tiedotusvälineissä, viranomaisille, metsänomistajille ja metsäalan ammattilaisille. Tällä laajalla tiedottamisella lienee merkitystä myönteiselle suhtautumiselle rupiliskon suojeluhanketta kohtaan.

11.4 Maanomistajien asenteet

Haastatellut maanomistajat suhtautuivat rupiliskon suojelemiseen periaatteessa myönteisesti. Haastattelujen perusteella syntyi kuva, että maanomistajat olivat tietoisia lajin uhanalaisuudesta ja pitivät rupiliskon säilymistä tärkeänä. Vaikka suunnitellut suojelutoimenpiteet aiheuttavat jonkin verran taloudellisia menetyksiä, maanomistajat pitivät kuitenkin saatuja korvauksia kohtuullisina.

Ennakkoluuloja tai kielteistä suhtautumista viranomaistoimintaan maanomistajien haastatteluissa ei havaittu. Todellisten kielteisten asenteiden havainnoiminen ja esille saaminen haastattelutilanteessa oli vaikeaa, joten maanomistajien todellisen suhtautumisen määrittäminen oli haastatteluissa vaikeaa. Maanomistajien mahdollisten ennakkoluulojen taustalla voisivat olla aiemmat kielteiset kokemukset viranomaisten toiminnassa suojeleasioiden suhteen, sekä niin sanotun pakkosuojelun ilmapiirin vaikutukset ja uhkakuvat (Kumela, Koskela, Syrjänen & Horne. 2007, 29).

Yksi haastatelluista metsänomistajista kertoi, että hän ei olisi antanut maita vapaaehtoisesti suojelemaan, mutta ymmärsi kuitenkin suojelemaan välttämättömyyden. Toinen haastateltu maanomistaja oli hieman epäileväinen sen suhteen, onko tänä päivänä kohtuulliseksi katsottava korvaus sitä enää esimerkiksi kymmenen vuoden kuluttua. Hän myös kritisoi sitä, että ei voi päättää itse omistamansa metsän käytöstä.

Kasvanut ympäristötietoisuus ja luonnon monimuotoisuuden huomioimisen korostuminen yhteiskunnassa lienevät myötävaikuttaneet ihmisten asenteisiin ja käyttäytymiseen. Tällä saattaa olla vaikutuksensa myös rupiliskoon ja sen suojelemaan suhtautumisessa. Etenkin naisten ja lasten usein edustamalla pehmeämmillä arvoilla saattaa myös olla merkitystä asiassa, mikä tuli esille metsänomistajien haastatteluissa.

Tiedottamistyön kehittäminen maanomistajille vaatii tarkempaa kohderyhmäanalyysiä. Maanomistajien päätöksiin vaikuttavia tekijöitä voivat olla tutkimuksessa havaitut arvot ja asenteet esimerkiksi perheen sisällä. Yksi haastateltava

kertoikin, että perheen pienemmillä oli merkitystä suojelupäätöksen tekoon. Tarkempi kohderyhmän tunteminen antaa paremmat valmiudet vaikuttavaan tiedottamiseen ja viestintään.

Haastatteluista selvisi, että metsänomistajien asenteissa on eroja. Tiedottamisessa onkin otettava huomioon erilaiset asenteet. Tärkeäksi muodostuu asioiden argumentointi ja selkokielineen ilmaisu. Vastassa voi olla vahvoja ennakkosasenteita, jotka vaativat vahvat perustelut. Lähtökohtaisesti hankkeen tiedotus on valinnut oikean tavan, koska sen tarjoamat mahdollisuudet perustuvat vapaaehtoisuuteen. On tärkeää, että maanomistajalla on mahdollisuus vaikuttaa päätöksen tekoon.

Metsäntutkimuslaitoksen työraportissa 57 käsitellään metsänomistajien asenteita monimuotoisuuden turvaamista kohtaan. Raportissa ilmenee, että monimuotoisuuskoulutusta saaneet maanomistajat ovat suojelun suhteen myönteisempiä, kuin ne jotka eivät ole koulutusta saaneet. Työraportissa ilmenee myös, että maanomistajat eivät ole valmiita suuriin taloudellisiin uhrauksiin monimuotoisuuden säilyttämisessä. Taloudelliset tekijät merkitsivät sekä monimuotoisuusneuvontaa saaneille ja saamattomille metsänomistajille. Kustannukset monimuotoisuuden huomioimisessa jäivät usein vähäisiksi, jota ei työraportin tutkimuksissa ole ilmeisesti otettu huomioon. (Hänninen & Kurttila 2007, 47.)

Metsänomistajien asenteissa nähdään tapahtuneen muutos metsäntutkimuslaitoksen työraportissa 58. Suojeluun suhtaudutaan myönteisemmin, eikä asenteet enää ole niin vahva este suojelun toteuttamisessa. Suurempaan merkitykseen nousee saatava rahallinen korvaus sekä mahdolliset suojelun aiheuttamat esteet metsätalouden harjoittamiselle. (Kumela ym. 2007, 21.)

Maanomistajien myönteinen suhtautuminen suojeluun voi johtua ELY-keskuksen onnistuneesta tiedottamisesta. Päätelmää tukee se, että maanomistajat kokivat ELY-keskuksen yhteydenoton ja toiminnan tason hyvänä. Yksi maanomistajista pohti, että mahtaako korvaus olla riittävä esimerkiksi kymmenen vuoden kuluttua. Kuten myös työraportissa 57 mainitaan, olisi tärkeää että maanomistajille selviäisi taloudellisten menetyksien tai hyötyjen suuruus, koska

taloudellisilla tekijöillä on suuri vaikutus monimuotoisuuden huomioimista koskevien ratkaisujen teossa.

11.5 Tiedottamisen onnistuminen

Kukaan haastatelluista metsänomistajista ei nähnyt puutteita ELY-keskuksen tiedottamisessa. Haastattelujen perusteella ELY-keskuksen yhteydenotto koettiin asiantuntevana ja selkeänä. Asiat oli perusteltu hyvin ja maanomistajat kokivat saaneensa riittävästi tietoa esimerkiksi suojeluvaihtoehdoista.

Maanomistajat olisivat halunneet yhteydenoton ja tiedon rupiliskon elinympäristön sijoittumisesta heidän tiloilleen ennen mitään toimenpiteitä. Yksi maanomistaja koki joutuneensa tekemään nopeita päätöksiä ja ratkaisuja näissä tilanteissa. Tämä johtui siitä, että kaikki elinympäristöt eivät olleet ELY-keskuksen tiedossa. Maanomistajan tilalla oltiin juuri aloittamassa hakkuutyöt, kun maanomistaja sai tiedon, että kyseisellä hakkuukohteella on rupiliskon elinympäristö. Hakkuut jouduttiin keskeyttämään ja maanomistaja teki ELY-keskuksen kanssa suojelusopimuksen. Asiasta päästiin kuitenkin yhteisymmärrykseen ja maanomistaja koki saavansa puustosta riittävän korvauksen.

Viestinnässään ELY-keskus on käyttänyt sekä suoria että välillisiä viestinnän muotoja. Haastateltujen maanomistajien kanssa kommunikoidessa sähköpostin käyttö ei ole ollut keskeinen viestintäväline. Tämä saattaa johtua muun muassa maanomistajien keskimäärin korkeasta iästä ja sitä kautta tottumattomuudesta sähköisten viestimien käyttöön. ELY-keskuksen on ollut helppo rajata viestinnän kohderyhmä niihin maanomistajiin, joiden mailla sijaitsee rupiliskon elinympäristöjä. Muita henkilöitä tai ryhmiä ei ole ollut tarvetta tämän asian yhteydessä tavoittaa. Maanomistajiin kohdistuneella rupiliskon suojelua koskevalla viestinnällä on ollut selkeä ja konkreettinen tavoite. Haastateltavien mielestä se ei jäänyt epäselväksi. ELY-keskuksen viestintä on toteutettu omin resurssein ilman ulkopuolista viestinnästä huolehtivaa tahoa.

11.6 Yhteenveto tuloksista

Hankkeesta ELY-keskus oli tiedottanut maanomistajille kirjeitse kattavalla tietopakettilla, joka palveli maanomistajien tarpeita. Kirjeitse saadussa tietopakettissa esiteltiin perusteellisesti suojelumahdollisuudet ja tarjottiin mahdollisuutta osallistua hankkeeseen. Maanomistajat, jotka olivat liittäneet maitaan METSO-verkoston, pitivät suojelukorvauksia kohtuullisina. Yhteydenottotavasta maanomistajilla oli eriäviä mielipiteitä, ja osa maanomistajista toivoikin, että yhteydenotto ennen kampanjakirjettä olisi tapahtunut esimerkiksi puhelimitse.

Haastatteluissa tuli esille, että maanomistajat toivoivat tietoa ja neuvontaa myös metsäkeskukselta. Metsä- ja ympäristöviranomaisten tietojärjestelmien ajantasaisuudessa havaittiin eroja. Tästä johtuen yhden haastateltavan tilalla tieto rupiliskon elinympäristöstä tuli aivan viime hetkellä ennen hakkuiden alkamista. Ajantasaisen tiedon saattamisessa kaikkien metsä- ja ympäristöviranomaistahojen tietokantoihin olisikin kehittämistä. Lisäksi populaatioiden ja elinympäristöjen nykytilasta maanomistajat kaipasivat ajankohtaisempaa tietoa.

Taulukko 2. Maanomistajahaastatteluiden tulokset.

ONNISTUNUT	PARANNETTAVAA
<ul style="list-style-type: none"> • Kirje • Tavoite selkeä • Tyytyväisyys ELY-keskuksen toimintaan • Suojeluvaihtoehtoista kerrottu hyvin • Tyytyväisyys saatuihin korvauksiin 	<ul style="list-style-type: none"> • Henkilökohtainen yhteydenotto ennen kirjettä ja sen jälkeen suotavaa • Tieto ennen toimenpiteitä • Viranomaisyhteistyö ja tiedon kulku • Tieto populaation ja elinympäristön nykytilasta

12 Metsätoimihenkilöiden haastattelut

Tietämys rupiliskon olemassa olosta omalla toimialueella vaihteli laajasti metsätoimihenkilöiden keskuudessa. Kaikki haastateltavat olivat kuulleet rupiliskosta puhuttavan ennen koulutuspäivää, mutta tarkempaa tietoa sen lajitiedoista ei ollut kaikilla haastateltavilla. Kahden haastateltavan ensikontakti rupiliskoon tapahtui puukaupan yhteydessä, jossa hakattavalla kuviolla oli tiedossa rupiliskon elinympäristö. Hakkuiden yhteydessä rupiliskon elinympäristöön oli törmännyt myös toinen haastateltava kaksi kertaa oman työuransa aikana.

Yhdelle haastateltavalle rupilisko oli tuttu, koska hänen omistamallaan tilalla on liskon elinympäristö. Perustiedot rupiliskosta hänellä olivat jo ennen koulutusta, mutta hän koki saaneensa uutta tietoa koulutuksessa koskien rupiliskon populaatiokäyttäytymistä. Aiemmasta kontaktista hänelle selvää asiaa oli esimerkiksi lajin levinneisyysalue.

Kaksi haastateltavaa kertoi saaneensa ensimmäiset tiedot lajista, kun heitä oli ELY-keskuksen toimesta pyydetty mukaan rupiliskoa käsittelevään hankeryhmään. Haastateltavat kertoivat etsineensä rupiliskosta tietoa Internetistä. Tiedonhaku tapahtui ilmeisesti ennen projektin Internet-sivujen julkaisua, koska tieto oli löytynyt muuta kautta.

Aiemmat kokemukset rupiliskosta hakkuiden yhteydessä olivat metsätoimihenkilöillä melko suppeat, lukuun ottamatta kahta metsätoimihenkilöä, jotka olivat työskennelleet asian parissa hakkuiden yhteydessä. He toimivat asian kanssa ensimmäistä kertaa, ja heidän teoreettinen pohjatietonsa asiasta oli vähäistä. Hakkuiden ohjeistus ja rajaus tapahtui ELY-keskuksen puolesta, joten koulutus tarjosi myös heille pohjatietoa lajista, jonka pohjalta ratkaisut hakkuiden yhteydessä ovat perustellumpia. Maanomistajan tietopaketin saanut metsätoimihenkilö koki saavan koulutuksesta uutta tietoa, vaikka oli jo omalla tilallaan tehnyt suojelutoimenpiteitä rupiliskolle. Haastateltavat kokivat koulutuksen informatiivisena ja hyödyllisenä. Vähäinen tietämys rupiliskolajista ja sen suojelemisesta tukevat koulutuksen tarpeellisuutta.

Kuten muuhunkin monimuotoisuuskoulutukseen metsäammattilaisille, myös rupiliskon suojeluun liittyy tiettyjä ennakoasenteita. Uusien monimuotoisuus-koulutusten avulla pyritään parantamaan metsätoimihenkilöiden valmiuksia monimuotoisuusneuvonnassa maanomistajille. Uusien toimintamallien hyväksyminen edellyttää, että aiempia ennakoasenteita pystytään muuttamaan. Tällöin omaksutut toimintamallit voidaan siirtää eteenpäin. Metsätoimihenkilöiden monimuotoisuuskoulutuksessa tämä tarkoittaisi sitä, että omaksuttu tieto voitaisiin siirtää metsänomistajille. Metsätoimihenkilöiden ja metsänomistajien lisäksi monimuotoisuuden turvaamiseen vaikuttavat esimerkiksi metsäkoneurakoitsijoiden toiminta. Kaikkien metsänkäsittelyyn osallistuvien toimijoiden asenteet ja ammattitaito tulee olla riittäviä, koska monimuotoisuutta voidaan turvata. (Hänninen & Kurttila 2007, 8–9.)

12.1 Koulutuksen tavoite

Koulutuksen tavoite koettiin haastateltavien keskuudessa selkeänä. Rupiliskon elinympäristöjen turvaaminen koettiin perustelluksi. Kutsukirjeessä oli annettu tiedoksi kohderyhmä ja alueet jossa rupiliskoa esiintyy, joten kutsutut organisaatiot osasivat suositella koulutukseen osallistumista oikeille henkilöille. Haastateltavat kokivat positiivisena asiana aktiivisen osallistumisen koulutukseen. Yhden haastateltavan mielestä tavoite oli selkeä, koska koulutuksessa selvisi hyvin ne toimenpiteet, joilla rupiliskon elinympäristöjä voidaan turvata metsätalouden toimenpiteissä. Koulutus koettiin tarpeelliseksi, koska asia oli lähes kaikille uusi.

Koulutuksen tavoite koettiin haastateltavien keskuudessa selkeäksi jo koulutuskutsun yhteydessä. Haastateltavat olivat tyytyväisiä siihen, että kutsusta selvisi selkeästi koulutuksen kohderyhmä. Rupiliskohankekartasta selvisi alueet, jossa rupiliskoa tiettävästi esiintyy. Metsäorganisaatiot pystyivät tämän ennakkotiedon perusteella lähettämään koulutukseen juuri ne toimihenkilöt, jotka toimivat suunnittelu- ja neuvontatehtävissä lajin esiintymisalueella. Oikealla kohderyhmän valinnalla ELY-keskuksen viestintä on ollut tehokasta, koska metsätoimihenkilöiden koulutukselle oli asetettu selkeät tavoitteet (Rotko & Laitinen 2004,

14). Selkeiden koulutustavoitteiden kautta on koulutuksen sisällön suunnittelu tehokkaampaa, koska aihealue on tarkasti tiedossa.

12.2 Sisältö

Haastateltavat kokivat koulutuksen sisällön palvelevan metsätoimihenkilöiden tarpeita. Koulutuksen asiasisältö tuki toimijoiden työnkuvan mukaisia työtehtäviä. Koulutuspäivän alun teoriaosuutta pidettiin informatiivisena, mutta ei liian syvälle asiaan menevänä. Visuaalisuutta asiaan toivat hyvät levinneisyysaluekartat sekä kuvat rupiliskosta ja sen elinympäristöistä. Sisällössä käsiteltiin metsätoimihenkilöiden mielestä olennaiset asiat kuten lain luomat velvoitteet ja rupiliskon elinympäristön vaatimukset. Metsätoimihenkilöiden mielestä asiassa ei tarvitse mennä liian pikkutarkkaan informaatioon, vaan keskittyä työtehtävien toteuttamisen kannalta olennaisiin asioihin, kuten miten kohde rajattaisiin rupiliskon elinympäristö huomioiden.

Kaikkien haastateltavien mielestä sisältö oli hyvin omaksuttavaa. Varsinkin maastokohteilla rajauspäätökset synnyttivät keskustelua, joka oli monipuolista johtuen eri organisaatioiden edustajien näkemyksistä. Maastokohteilla käsiteltiin sitä, miten metsätalouden toimia voidaan toteuttaa niin, että huomioidaan rupiliskon elinympäristöt hakkuiden yhteydessä. Lisäksi käsiteltiin sitä, millä tavoin hoitotoimenpiteitä lajin kannalta voidaan toteuttaa.

Sisällön rakenne oli haastateltavien mielestä loogisesti etenevä. Alun teoriaosuus antoi riittävät pohjatiedot iltapäivän maastokohteille. Yksi haastateltava toi esille, että sisältöä voisi tarkentaa enemmän kohteen luonteen mukaan eli toimintamalli vaihtelee hyvin paljon riippuen elinympäristöstä.

Pientä epäselvyyttä sisällössä oli aiheuttanut levinneisyyden pirstoutuneisuus, johon ei haastateltavan mukaan tullut täysin selventävää vastausta siihen, mistä tämä johtui. Haastateltavalle jäi kuva, että lajia voisi esiintyä muuallakin kuin sen hetkinen levinneisyysmääritys antoi ymmärtää. Sisällön olennaisimpina asi-

oina koettiin paikkatiedon saatavuus ja perustelut, miksi toimitaan tietyn mallin mukaan.

Kohderyhmää palvelevan viestinnän suunnittelussa on kohderyhmäanalyysillä merkittävä rooli. Kohderyhmäanalyysin avulla saadaan suunniteltua viestinnän kohteena olevalle ryhmälle oikea viestin sisältö. Analyysissä tarkastellaan myös tapaa, miten viestittävien kanssa tulisi kommunikoida. (Juholin 2001, 69–70.)

Koulutuksen sisältö on tulosten mukaan valittu oikein. Metsätoimihenkilöt kokivat sisällön tukevan heidän tarpeitaan toimia omissa työtehtävissään. Metsätoimihenkilöiden tiedot asiasta ennen koulutusta olivat vähäiset, joten ELY-keskuksen mahdollinen kohderyhmäanalyysi on onnistunut, koska koulutettavien tietotaso ja tarpeet on osattu huomioida sisällön valinnassa. Sisällön rakenne oli suunniteltu niin, että se eteni loogisesti tarjoten tietoa johdonmukaisesti ja omaksuttavan määrän kerralla.

12.3 Toteutus

Haastatteluissa ilmeni, että koulutuksen toteutus oli pääosin hyvin suunniteltu ja onnistunut. Kouluttajatahon asiantuntijuus koettiin erittäin vankaksi, ja hän esitti asiat hyvin perustein. Yksi haastateltavista mainitsi myös, että koulutuspaikka oli hyvin keskeisellä paikalla, mutta koulutushuoneen löytäminen ei ollut täysin vaivatonta. Koulutusryhmän koko oli yhden haastateltavan mukaan sopiva, joten maastokohteella jäi mahdollisuus keskustelulle. Koulutuksen ajankäyttöä kuvattiin tehokkaaksi, eikä turhaa toistoa asioissa ilmennyt. Koulutuspäivän kesto oli yhtä haastateltavaa lukuun ottamatta kaikkien mielestä sopiva. Palautetta ajankäytön suunnittelusta tuli toisen koulutuspäivän kohteiden kaukaisesta sijainnista, joka aiheutti melko pitkän siirtymän maastokohteille.

Opetuskohteita maastossa kuvattiin hyvin monipuolisiksi. Haastateltavien mielestä kohteet havainnollistivat hyvin minkälaisissa elinympäristöissä rupilisko voi elää. Havainnollisuus ilmeni etenkin kohteilla, joita kuvattiin enemmän mutakuopiksi kuin metsälammiksi, sekä kohteella, jossa kulkee tie lammen välittö-

mässä läheisyydessä. Yksi haastateltavista kertoi, että ei voinut kuvitella rupiliskon elävän sen kaltaisella paikalla.

Koulutuksen toteutuksessa ELY-keskus onnistui tulosten perusteella lähes moitteitta. Pientä epäselvyyttä oli ollut koulutuspaikan tarkassa sijainnissa. Kutsukirjeessä ei ilmeisesti määritelty koulutuksen paikkaa riittävän tarkasti. Ensimmäisessä koulutuspäivässä maastokohteet sijaitsivat huomattavasti kauempana kuin toisen koulutuspäivän kohteet. Pitkä siirtymä olikin mahdollisesti korjattu toiseen koulutuspäivään lyhyemmäksi, joka tehosti ajankäyttöä. Toisen koulutuspäivän maastokohteiden siirtymä koettiin sopivana, ja kohteiden välinen etäisyyskin oli ollut lyhyt.

Kouluttajaa pidettiin erittäin asiantuntevana ja hänen innostuneisuutensa asian suhteen koettiin positiivisena. Innostava esiintyminen herättää kuuntelijassa ajatuksia, joka voi johtaa keskusteluun asiasta ja tätä kautta myös käytännön tekoihin asioiden edistämiseksi (Karhu ym. 2005, 178). Ammattitaito ja asiantuntijuus vahvistuvat jakamalla tietoa ja mielipiteitä muiden koulutettavien kesken (Siljanen 2009, 73). Koulutustilaisuus onnistui aktivoimaan koulutettavat ja näin lisäämään heidän ammattitaitoaan, jolla hankkeen tavoitteiden toteutumisen mahdollisuudet paranevat.

Vaihtelevat maastokohteet antavat laajemman kuvan rupiliskon mahdollisista elinympäristöistä. Koulutuksen kohderyhmän ja sisällön ohessa vaihtelevat kohteet ovat motivoivia tekijöitä. Motivaation ylläpito on tärkeää, koska se vaikuttaa myös työmotivaatioon (Lämsä & Hautala 2005, 81). Motivoiva koulutustilaisuus voi parantaa metsätoimihenkilön työn toteuttamista, ja näin edistää rupiliskon suojelun edistymistä täyttämällä koulutuksen tavoitteita.

12.4 Koulutuksen antamat valmiudet

Jollain tavalla osaisi toimia ominpäin, mut mielellään semmoisessa tapauksessa, että mulla ois ennakkotieto, että alueella on rupilisko niin tulis in varmasti ottamaan asiantuntijaan yhteyttä, että kävis porukalla sen kohteen katsomassa.

Metsätoimihenkilöt kokivat, että koulutus antoi riittävät perusvalmiudet toimia omissa työtehtävissään rupiliskoasioiden suhteen. Lain edellyttämät rajauspäätökset olivat ennestään melko tuttuja, joten siinä mielessä toiminta ei ole heidän mielestään poikkeavaa. Kaikki haastateltavat kuitenkin kertoivat, että pyytäisivät ELY-keskukselta asiantuntija-apua, mikäli rupiliskokohte sattuisi heidän työalueellaan suunnitellulle hakkuualueelle.

Ohjeet toimintaan rupiliskon elinympäristöissä annettiin suullisena kouluttajan toimesta. Ohjeet olivat pääasiassa suosituksia, joilla elinympäristöä ja sen säilyvyyttä voitaisiin edistää, sekä miten hakkuut olisi hyvä ajoittaa. Tärkeimpänä tietona metsätoimihenkilöt pitivät ajantasaista paikkatietoa rupiliskojen elinympäristöistä. Paikkatiedon ollessa saatavilla haastateltavat kokivat, että asian kanssa osataan menetellä.

Osa haastateltavista ei kaivannut erillistä kirjallista ohjetta, jossa esiteltäisiin metsänkäsittelymahdollisuuksia rupiliskokohteilla. Loput haastateltavista pitäisi ohjetta hyvänä, sillä se palvelisi myös maanomistajaa paremmin silloin, kun tehdään puukauppaa. Tällöin asia voitaisiin esittää maanomistajalle heti. Toimintaohjeeseen kaivattiin esimerkiksi esittelyä rahoitusmahdollisuuksista maanomistajalle. Metsien käsittelyohje koettiin tarpeelliseksi myös urakoitsijoille.

Rupiliskokohteiden kanssa toimiminen on metsätalouden kentällä suhteellisen uusi asia, eikä siitä ole monilla metsätoimihenkilöillä kokemusta. Asiantuntija-apu koetaankin tärkeänä, mikäli asian kanssa toimitaan. Kaikki haastateltavista aikoivat turvautua ELY-keskuksen apuun, mikäli rupiliskon elinympäristö tulisi vastaan esimerkiksi puukauppaa tehdessä. Asiantuntija-avun pyytämiseen vaikuttaa vähäisen kokemuksen lisäksi se, että ELY-keskuksen asiantuntija osaa antaa ehdotuksia ja ohjeita kuinka kohteella voitaisiin rupiliskon elinympäristöä

huomioida. Tässä voitiinkin nähdä, että metsätoimihenkilöiden käytännön työn toteuttamisessa rupiliskokohteilla olisi kehitettävää. Yleispätevää toimintaohjetta tähän ei ole, joten jokainen tapaus on yksilöllinen.

Metsäntutkimuslaitoksen työraportissa 57 metsätoimihenkilöt arvioivat omaa osaamistaan monimuotoisuusneuvonnassa. Keskimääräiseksi arvosanaksi muodostui 6,4 (asteikolla 4–10). Metsätoimihenkilöinä tässä käsitetään yhtiöiden, metsäkeskusten, ympäristökeskuksen ja metsänhoitoyhdistyksen tehtävissä toimivia henkilöitä. (Hänninen & Kurttila 2007, 21.) Tästä voitiin päätellä, että vuonna 2007 omaa ammattitaitoa ei monimuotoisuusneuvonnassa nähty erityisen vahvana. Samankaltainen päätelmä voitiin tehdä siitä, että metsätoimihenkilöt turvautuisivat aina ELY-keskuksen asiantuntija-apuun rupiliskon elinympäristöissä. On myös huomioitava, että kaiken monimuotoisuustiedon sisäistäminen on käytännöllisesti katsoen mahdotonta, eli vastuiden jakaminen ja asiantuntija-avun pyytäminen ovat perusteltuja. Monimuotoisuuden turvaamisen edellytyksiä voidaan parantaa erityisesti käytännön läheisellä maasto-opetuksella metsätoimihenkilöille (Kumela ym. 2007, 21).

Rupiliskohankkeen tavoitteena olevan toimintamallin toteutumiseksi on yhteistyö ELY-keskuksen ja metsätoimihenkilöiden välillä tärkeää. Toimintamallin toteutuminen vaatii yhteistyötä kaikilta tahoilta mukaan lukien maanomistajat.

Kirjallisen toimintaohjeen laatimisesta metsätoimihenkilöillä oli vaihteleva mielipide. Pääosin ohjetta pidettiin tarpeellisena, sillä se tehostaisi maanomistajaneuvontaa, joka oli myös yksi hankkeen ja koulutuksen tavoitteista. Kirjallisen ohjeen avulla hoitotoimenpiteitä ja metsien käsittelyä voitaisiin tehdä yhtenäisemmällä kaavalla. Kirjallinen ohje voisi toimia myös esitteenä maanomistajalle erilaisista mahdollisuuksista, joita esimerkiksi METSO-ohjelma tarjoaa.

12.5 Lisäkoulutuksen tarve

Haastateltavat kokivat lisäkoulutuksen ja erityisesti asioiden kertaamisen tarpeelliseksi esimerkiksi vuoden tai kahden välein. Asioiden kertaamisen tarpeen

tiheyttä voisi haastateltavien mukaan korvata myös lähettämällä koulutukseen osallistuneille tietopaketti jälkeinpäin. Tietopaketti sisältäisi olennaiset koulutuksessa käsitellyt asiat. Yksi haastateltavista toivoi samantapaista koulutuspäivää, jossa käsiteltäisiin samassa myös useampia aiemmin käytyjä asioita, johon sisältyisi myös maastokoulutus. Myös kohderyhmän valinta alueen mukaan olisi tärkeää, jotta koulutukseen saataisiin paikalle alueella toimivat henkilöt. Koulutustarve nähtiin ajankohtaisena myös silloin, kun tehtäviin siirtyy uusia toimihenkilöitä.

Lisäkoulutus koulutusasioiden kertaamisen muodossa koettiin tarpeelliseksi. Sopivaksi kertausväliksi metsätoimihenkilöt kokivat vuoden tai kaksi, koska he eivät kokeneet asiaa hirveän yleisenä. Tiedon kertaaminen koettiin tarpeelliseksi, ja asioiden mielessä pysymisen tueksi toivottiin tietopakettia, joka olisi lähetetty koulutustilaisuuden jälkeen. Tällöin asiat löytyisivät helposti, kun tiedolle olisi käyttöä. Metsäntutkimuslaitoksen työraportissa 57 vuodelta 2007 käy ilmi, että metsäammattilaiset kokevat omien taidollisten valmiuksien kehittämisen tärkeimmäksi asiaksi monimuotoisuusneuvonnassa (Hänninen & Kurttila 2007, 53).

Rupiliskohankkeen tavoitteena on ollut, että rupilisko nousisi mallilajiksi, joka edistäisi myös muiden uhanalaisten eliölajien elinympäristöjen turvaamista sekä lisäisi tietoa ilmastonmuutoksen vaikutuksista. Metsätoimihenkilöt tuntuivat kokevan koulutuksen pelkästään rupiliskokoulutuksena, vaikka METSO-hankkeen tavoite oli laaja-alaisempi. Mahdollisessa jatkokoulutuksessa hankkeen tavoitteita voisi tuoda esille laajemmin yleistettävämmässä muodossa.

12.6 Suhtautuminen suojeluun

Kyllähän se muutti käsitystä, että pakko ottaa huomioon, kun laki on takana. Vakavasti suhtauduttava, kun elinympäristöjen läheisyydessä toimitaan. Toisaalta sitten mitä koulutuksen jälkeen on asian kanssa toiminut, niin pystyy tekemään ihan järkevästi niitä hakkuita, joka on jopa suotavaa. Rupilisko ei ole semmoinen mörkö, joka rauhoittaa täysin sen metsän.

Metsätoimihenkilöiden suhtautuminen rupiliskon suojeluun oli positiivista. Tärkeiden ja uhanalaisten lajien suojelu nähtiin tärkeänä, ja erityisesti lakien tuomat velvoitteet aiheuttivat vakavan suhtautumisen asiaan. Suojelutoimet nähdään osana nykypäivän työtehtäviä ja niiden kanssa on totuttu toimimaan. Lisäksi ennakkotiedottamisen antamasta lisätiedosta johtuen rupilisko nähdään lajina, joka ei estä metsien käsittelyä.

Haastateltavien suhtautuminen muuttui yhden haastateltavan kohdalla koulutuksen jälkeen. Yksi haastateltavista kertoi, ettei hänellä ollut ennen koulutusta erityistä suhtautumiskantaa lajin suojeluun, mutta piti lajin suojelua tärkeänä käytyään koulutuksen. Hänen mielestään myös muu metsäluonnon tärkeiden elinympäristöjen suojelu on tärkeää.

Yhden metsätoimihenkilön mielestä suojelu on perusteltua, kun tähdätään isompien suojelukokonaisuuksien edistämiseen. Myös tärkeää on, että maanomistaja saa menetyksestä riittävän korvauksen.

Metsätoimihenkilöiden myönteiseen suojelusuhtautumiseen vaikuttavia tekijöitä on monia. Vastajat perustelivat suojelusuhtautumistaan niin henkilökohtaisten ajatusten kuin ammatillisten näkökantojen kautta. Metsien monimuotoisuuden turvaaminen nähtiin tärkeänä osana nykyistä metsätaloutta. Suojelukeskustelussa korostettiin maanomistajan asemaa ja oikeuksia. Maanomistajan oikeutena nähtiin, että korvauksen täytyy olla pitkäaikaisesti riittävä.

Metsäammattilaisten näkemykset suojeluun suhtautumisesta ja sen keinoista ovat tärkeitä tietoja ELY-keskukselle ja muille ympäristökoulutusta järjestäville tahoille. Erilaiset asenteet ja näkemykset tulee osata ottaa huomioon, jotta koulutustilaisuuksien sisältö osataan esittää oikealla tavalla. Tällä tavoin paranne-

taan viestinnän vaikuttavuutta, ja tavoitteiden saavuttaminen on todennäköisempää. Koulutustilaisuuden voitiin todeta olleen vaikuttava ainakin jossain määrin, koska yksi haastateltavista sanoi, että hänelle muodostui positiivinen kuva rupiliskon suojelun tärkeydestä koulutustilaisuuden jälkeen. Aiempaa suojelukäsitystä hänellä ei lajin suhteen ollut. Muutokseen vaikuttaa myös oma henkilökohtainen ajattelumalli suojelun suhteen.

Metsätoimihenkilöiden positiivista suhtautumista tukevat myös Metsäntutkimuslaitoksen työraportin 58 tulokset. Työraportissa tutkittiin metsäkeskusten, metsänhoitoyhdistysten ja ympäristökeskuksen metsäammattilaisten suojelusuhautumista. Metsäkeskuksen ja metsänhoitoyhdistyksen edustajat näkivät määräämiskäiset ja vapaaehtoiset keinot parhaana ratkaisuna. Metsänomistajien aktivoiminen osana monimuotoisuuden turvaamista nähtiin tärkeänä, koska se lisää metsänomistajien tietoisuutta monimuotoisuusasioissa. Metsänomistajien ennakkoluulojen taustalla uskottiin olevan niin sanotut uhkakuvat, jotka pakkosuojelu on muodostanut. Tiedottaminen ja esimerkit vapaaehtoisen suojelun mahdollisuuksista nähtiin tärkeänä kanavana ennakkoluulojen poistamisessa. (Kumela ym. 2007, 27–29.)

12.7 Tiedonkulku

Koulutuksessa ELY-keskus oli kertonut, että paikkatieto rupiliskokohteista tulee eri metsäorganisaatioiden käyttöön. Metsätoimihenkilöiden haastatteluissa paikkatiedon saatavuudesta oli varsin ristiriitaista tietoa. Kaksi haastateltavaa tiesi, että rupiliskokohteet ovat heidän tietojärjestelmässään nähtävissä. Haastateltavat uskoivat, että tieto on ELY-keskukselta siirtynyt, mutta metsätoimihenkilöiden edustamien organisaatioiden tietojärjestelmiin tieto ei vielä ollut ehtinyt, sillä päivityksiä saatetaan tehdä vain kerran vuodessa.

Tämän tyylinen yhteistyö on hyvä, ja varmaan siihen suuntaan on menty, että tämmöistä etukäteen kouluttamista, ja asioista etukäteen puhumista toivoisin enemmän. Joskus vuosia sitten tuli pikkuisen semmoinen olo, että ympäristöihmisiltä ei saanut etukäteen neuvoja. Sitten kun oli tapahtunut, niin käytiin penkomassa mitä on tehty väärin. Tämmöinen yhteistyö koulutusmerkeissä tällä tyylillä etukäteen, ennen kuin vahinkoja syntyy.

ELY-keskuksen tiedottaminen koettiin avoimena, ja yksi haastateltavista kaipaikin enemmän tämänkaltaista hankeyhteistyötä, jossa tieto kulkee avoimesti ja vapaasti. Hänen mielestään aiemmin asiat on hoidettu päinvastoin, eli ensin on tehty metsässä toimenpiteet, joiden jälkeen on tarkastettu, mitä mahdollisia rikkomuksia on tehty. Hyvä yhteishenki ja avoin ennakkotiedottaminen on kaivattu asia metsätalouden toimijoiden mielestä. Tämän kaltaisella yhteistyöllä luodaan edellytykset parantaa yhteistyötä metsä- ja ympäristöalan toimijoiden kesken. Samankaltaiseen tulokseen päätyi Metsäntutkimuslaitoksen työraportti 58, jossa todetaan, että yhteistyö metsä- ja ympäristöalan välillä vähentää vääriä luuloja ja asenteita, sekä alentaa kynnyksiä ottaa yhteyden toiseen organisaatioon (Kumela ym. 2007, 21).

Haastateltavat kokivat myös ELY-keskuksen toiminnan hyvänä aiempien kokemusten kautta. Kokemuksia rupiliskokohteen rajauksesta oli kahdella haastatellulla metsätoimihenkilöllä, joiden mielestä rajaus oli hyvin perusteltu, ja se toteutettiin maastossa yhteistyössä ELY-keskuksen kanssa. Toiminnassa arvostettiin erityisesti sitä, että ELY-keskus otti selvän vastuun ja teki selkeän päätöksen, kuinka esimerkiksi hakkuualueen rajaus tehdään liito-orava kohteella. Kaikilla haastateltavista ei ollut tähän mennessä kokemusta yhteistyöstä ELY-keskuksen kanssa. METSO-välityssopimuksia ei ollut yksikään haastateltavista käsitellyt, joten niiden toteutuminen Pohjois-Karjalan alueella ei ole ainaakaan vielä koulutuksen tavoitteesta huolimatta toteutunut.

METSO-hankkeen tavoite suojelun edistämiseksi ja toimintamallin luomiseksi suojelu- ja metsänhoitotoimenpiteissä on lähtenyt metsätoimihenkilöiden mielestä hyvin käyntiin. Tiedonkulku on ollut avointa, mikä on tehokkaan suojelun edellytys. Paikkatiedon saatavuuden epäselvyydet varmistuivat viiveeksi tietokantojen päivityksessä eri metsäorganisaatioissa. Yhteistoiminnan edistämiseksi koulutus nähtiin hyvänä asiana, koska se järjestettiin ajallisesti niin, ettei hakkuita rupiliskokohteilla ollut tapahtunut paria tapausta lukuun ottamatta. Metsätoimihenkilöt saivat asiasta tiedon ennakkoon.

ELY-keskuksen toimintaa suojeltavien elinympäristöjen rajauspäätöksissä pidettiin hyvänä. Rajaukset olivat hyvin perusteltuja, ja ELY-keskus otti selkeän vastuun tehdessään rajauksia. Haastateltavilla oli hyviä kokemuksia ELY-keskuksen toiminnasta myös liito-oravakohteiden käsittelyjen yhteydessä. Perusteluina toiminnalle oli nopea reagointi pyyntöön rajata kohde, vastuunottaminen sekä selkeät ja perustellut ratkaisut.

Yhteistoimintaverkoston kokeiluhankkeiden myötä kehittynyt yhteistyö ympäristöviranomaisten ja metsäalan toimijoiden välillä on parantanut yhteistyötä ja hyväksyntää. Metsäntutkimuslaitoksen työraportin mukaan metsä- ja ympäristöorganisaatioiden välillä arvioitiin jonkinlaisia asenne-eroja. (Kumela ym. 2007, 29.) Näitä asenne-eroja ei haastatteluissa ilmennyt, vaan ELY-keskuksen koettiin ainakin tämän hankkeen osalta toimineen niin, että asioissa löydettäisiin yhteinen päämäärä.

Tavoite parantaa ympäristökohteiden huomioimista metsäsuunnitelmissa on hankkeen avulla ottanut pienen askeleen eteenpäin. Tiedonkulku on muuttunut avoimemmaksi, joten paikkatieto on näin ollen käytössä suunnitelmia tehdessä, ja kohteita ainakin rupiliskon osalta voidaan huomioida myös metsäsuunnitelmissa esimerkiksi piirtämällä suojakuviot. Suojelukokonaisuuksien muodostaminen esimerkiksi viereisten eri omistuksessa olevien tilojen kesken, vaatii hyvää maanomistajayhteistyötä. Tämä työ on hankkeen osalta toiminut hyvin.

12.8 Yhteenveto tuloksista

Haastatteluista saaduista tuloksista oli pääteltävissä, että koulutus on antanut paljon uutta lisätietoa lajista, joka oli koulutuksen aikaan vielä varsin tuntematon. Koulutuksen päätavoite eli rupiliskon suojelun edistäminen oli koulutettaville selkeä. Päätavoitetta tuki hyvin rakennettu sisältö, joka tuki metsätoimihenkilöiden tarpeita. Sisällön selkeydessä kehitettävää löytyi liittyen lajin levinneisyysalueen pirstoutuneisuuteen. Koulutettavat kaipasivat selitystä mistä tämä pirstoutuneisuus johtuu. Koulutustilaisuuden toteuttaminen oli tuloksien mukaan hyvällä tasolla. Parannettavaa oli koulutuspaikan sijainnin tarkentamisessa. Li-

säksi ensimmäisen koulutuspäivän maastokohteet koettiin sijaitsevan kaukana, joka aiheutti pitkän siirtymän ja heikensi näin ajankäytön tehokkuutta.

Koulutus antoi metsätoimihenkilöille perusvalmiudet toimia tehtävissään rupiliskoelinympäristöjen kanssa. Asiantuntijan läsnäolo kohteen hakkuiden suunnittelussa nähtiin kuitenkin tarpeelliseksi, koska tähän mennessä hakkuutapaukset ovat olleet harvassa, ja niistä ei ole aiempia kokemuksia kovin usealla metsätoimihenkilöllä. Käytännössä kohteiden rajaukset tapahtuvatkin pääosin ELY-keskuksen toimesta. Metsätoimihenkilöiden kouluttaminen on tärkeää, että heillä on ainakin asiantuntijuus kertoa maanomistajalle suojelun mahdollisuuksista. Mikäli tulevaisuudessa on tarkoitus siirtää kohteiden rajauksia enemmän metsätoimihenkilöille, on käytännön koulutusta lisättävä.

Ohjeen laatiminen rupiliskon elinympäristöjen metsien käsittelystä koettiin tarpeellisena kehitysideana. Ohjeeseen kaivattiin myös tietopakettia maanomistajalle erilaisista rahoitusmahdollisuuksista muun muassa METSO-ohjelman keinoin. Ohje elinympäristöjen käsittelystä koettiin tarpeelliseksi myös metsäkonekuljettajille. Ohjeen avulla saataisiin esiteltyä rupiliskon suojelumahdollisuudet ja hoitotoimenpiteet maanomistajalle esimerkiksi puukaupan yhteydessä.

Suhtautuminen rupiliskon suojeluun muuttui yhden haastateltavan osalta merkittävästi koulutuksen ansiosta. Haastateltavalla ei ollut aiempaa suhtautumista asiaan, mutta koulutus loi hänelle myönteisen kuvan rupiliskon suojelun tarpeellisuudesta. Suojelusuhtautumisessa vaikuttaminen asenteisiin on olennainen tekijä, että koulutuksissa saatava monimuotoisuus osaaminen siirtyisi myös käytännön työhön. Metsätoimihenkilöt ovat tärkein maanomistajia palveleva ryhmä, joten heidän asennemaailmansa heijastuu myös maanomistajien päätöksiin.

ELY-keskuksen toiminta asian suhteen koettiin asiantuntevana, ja aiemmasta toiminnasta positiivista palautetta sai nopea reagointi asiantuntijaavunpyyntöön, selkeä vastuunottaminen ELY-keskuksen tekemistä rajauspäätöksistä sekä avoin tiedottaminen. METSO-välityssopimuksia ei haastateltavista

kukaan ollut sopinut. Väilyssopimuksia on kuitenkin hankkeen osalta toteutunut yhteensä 26 vuosien 2010–2011 aikana ja vuonna 2012 ehdotettuja kohteita on 10 (Vuorio 2012c).

Taulukko 3. Metsätoimihenkilöiden haastattelujen tulokset.

ONNISTUNUT	PARANNETTAVAA
<ul style="list-style-type: none"> • Koulutus tarpeellinen • Ymmärrys hankkeen tavoitteista • Kouluttajan asiantuntemus • Koulutuksen antamat perusvalmiudet • Muutokset suojelusuhtautumisessa • Tiedotus ja toiminta tehokasta 	<ul style="list-style-type: none"> • Kirjallinen ohje tarpeellinen • Levinneisyyden epäselvyys • Asiantuntija-avun tarpeellisuus kohteiden rajauksessa • Ajankäyttö → siirtymät

13 Lisähaastattelu ELY-keskuksella

Molempien haastateltavien ryhmien tuloksia vertaillen koettiin tarpeelliseksi selvittää tarkemmin tuloksiin vaikuttaneita tekijöitä ja toimenpiteitä, joilla ELY-keskus on pyrkinyt kehittämään tiedottamistaan. Lisäselvitys toteutettiin haastatteleamalla Pohjois-Karjalan ELY-keskuksella hankkeen parissa työskentelevää henkilöä.

Haastattelussa selvisi, että tiedottamis- ja viestintätöihin on hankkeessa panostettu normaalia enemmän. Hankkeen toteutukseen oli käytettävissä normaalia enemmän resursseja ja siihen lähdettiin hyvin suunnitelmallisesti. Hankkeelle laadittua viestintäsuunnitelmaa ELY-keskus pyrkii noudattamaan, mutta sen toteuttamisessa voidaan joustaa tilanteen mukaan. Yhteistoimintaverkostohankkeen viestinnällinen osuus oli merkittävässä roolissa jo hankehakemusvaiheessa.

Hankkeen asiakokonaisuus oli rajattavissa selkeäksi kokonaisuudeksi sekä alueellisesti että sisällöllisesti. Tarkka rajaaminen oli mahdollista, koska rupilisko

elinympäristöt painottuvat pienelle alueelle, pääasiassa Pohjois-Karjalan maakuntaan. Tämä mahdollisti niin sanotun paikallishankkeen toteuttamisen ja tarkasti määritellyn kohderyhmäviestinnän alueen maanomistajille. Niin kutsutulla täsmäviestinnällä saatiin näin vetoapua METSO-alueiden hankkimiseksi. Lisäksi ELY-keskuksen henkilöstölle on järjestetty viestintäkoulutusta, joka on mahdollisesti kehittänyt hankkeen tiedottamisesta vastaavien osaamista, ja tätä kautta edistänyt tiedottamisen onnistumista.

Hankkeessa olennaisena tekijänä oleva rupilisko toimi niin sanotusti työkaluna, jolla hanketta ja sen tavoitteiden täyttymistä parannettiin. Rupilisko valittiin ”huippumalliksi”, koska sen koettiin olevan hyvin omaksuttava ja näkyvä laji, jonka elinympäristöihin ilmastonmuutos vaikuttaa olennaisesti. Oli myös tiedossa, että osalle maanomistajista laji oli tuttu lapsuudesta. Lisäksi rupilisko ei aiheuta niin suuria taloudellisia menetyksiä, joita valtio ei pystyisi korvaamaan. Riittävän korvauksen saaminen lisää maanomistajien myönteistä suhtautumista suojeluun.

METSO-hankkeen suojelun vapaaehtoisuuden korostaminen nähdään myös hankkeen onnistumiseen suuresti vaikuttavana tekijänä, verrattuna esimerkiksi Natura 2000:een, jossa suojelusta tiedottaminen epäonnistui. Lähtökohtana on, että maanomistajalle tarjotaan vapaaehtoisia suojelumahdollisuuksia. Tämä mahdollistaa sen, että prosessi etenee alhaalta ylöspäin eli viimeinen päätäntävalta alueen luovuttamisesta METSO-suojeluun on maanomistajalla. Tarkoitus on, että maanomistaja ei koe suojelua pelkästään rajoittavana tekijänä, vaan mahdollisuutena saada taloudellistakin hyötyä. METSOa markkinoidaankin tietoisesti myös taloudellisena vaihtoehtona metsien käytölle.

Haastattelussa selvisi myös, että luontokohteet ja rupiliskon elinympäristötiedot sijaitsevat eri paikoissa metsäkeskuksen järjestelmissä. Tämä voi olla selitys yhden maanomistajan haastattelussa esille tulleeseen asiaan, jossa tilan oston yhteydessä metsäkeskus ei havainnut luontokohteita järjestelmissään maanomistajan niitä tiedustellessa. Tietojen tarkastelu on siis todennäköisesti keskittynyt eri tietokantaan missä rupiliskon elinympäristötiedot sijaitsivat. Toinen vaihtoehto on voinut olla se, että tiedot eivät olleet vielä päivittyneet järjestelmiin.

Haastattelun perusteella voidaan päätellä, että ELY-keskuksen tiedottamis- ja viestintätö on ollut hyvin organisoitua. Viestinnällä on ollut hyvin keskeinen rooli, ja sen avulla on pyritty saavuttamaan hankkeelle asetetut tavoitteet. Rupi-liskon valitseminen hankkeen mallilajiksi koetaan ELY-keskuksessa onnistu-neeksi. Sen avulla on paikallistasolla onnistuttu aktivoimaan maanomistajia ja siten edistämään heidän halukkuuttaan alueiden liittämiseksi METSO-verkostoon.

14 Pohdinta

Tarkastellessa tuloksia molempien haastatteluryhmien osalta, voidaan todeta, että ELY-keskuksen tiedottaminen on pääosin onnistunut. Seuraavassa taulukossa tarkastellaan tiedottamisprosessin vahvuuksia ja kehittämisen kohteita, jonka jälkeen tarkastellaan tuloksia yleistettävämmin.

Taulukko 4. Yhteenveto tuloksista.

ONNISTUNUT	PARANNETTAVAA
<p>Maanomistajat</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kirje • Tavoite selkeä • Tyytyväisyys ELY-keskuksen toimintaan • Suojeluvaihtoehdoista kerrottu hyvin • Tyytyväisyys saatuihin korvauksiin 	<ul style="list-style-type: none"> • Henkilökohtainen yhteydenotto ennen kirjettä ja sen jälkeen suotavaa • Tieto ennen toimenpiteitä • Viranomaisyhteistyö ja tiedon kulku • Tieto populaation ja elinympäristön nykytilasta
<p>Metsätoimihenkilöt</p> <ul style="list-style-type: none"> • Koulutus tarpeellinen • Ymmärrys hankkeen tavoitteista • Kouluttajan asiantuntemus • Koulutuksen antamat perusvalmiudet • Muutokset suojelusuhtautumisessa • Tiedotus ja toiminta tehokasta 	<ul style="list-style-type: none"> • Kirjallinen ohje tarpeellinen • Levinneisyyden epäselvyys • Asiantuntija-avun tarpeellisuus kohteiden rajauksessa • Ajankäyttö → siirtymät

14.1 Tulokset ja yleistettävyys

Maanomistajille suunnatussa tiedottamisessa on onnistuttu tarjoamaan hyvät perustiedot yhteistoimintaverkostohankkeesta ja maanomistajia on saatu mukaan hanketoimintaan. Onnistunut viestintä on edistänyt METSO-ohjelman monimuotoisuustavoitteita. Hankkeen tiedottamisessa tiedon antoa tulisi pyrkiä kehittämään enemmän yksittäistä maanomistajaa palvelevaksi. Ajantasainen tieto metsäluonnon tärkeistä elinympäristöistä tulisi saattaa entistä paremmin maanomistajien tietoon. Tällä saataisiin lievennettyä maanomistajille mahdollisesti syntynyttä epätietoisuuden tunnetta esimerkiksi populaation nykytilasta.

Metsätoimihenkilöille järjestetyllä monimuotoisuus neuvonnalla on parannettu perusvalmiuksia toimia paremmin maanomistajia palvelevina asiantuntijoina. Metsätoimihenkilöt kokivat yhteistoimintaverkostohankkeen koulutuksen tarpeelliseksi ja ammattitaitoa kehittävänä. Neuvonnalla pyritään parantamaan metsätoimihenkilöiden suhtautumista monimuotoisuuden turvaamiseen ja tätä kautta myös toteuttamaan paremmin monimuotoisuutta huomioivaa metsätaloutta itsenäisemmin, ilman asiantuntija-apua. Metsätoimihenkilöiden myönteinen suhtautuminen on tärkeää, koska he ovat suorassa kontaktissa maanomistajiin. Myönteisellä suhtautumisella ja monimuotoisuus osaamisella metsätoimihenkilöt voivat vaikuttaa maanomistajien tekemiin ratkaisuihin talousmetsien hoidossa.

METSO-yhteistoimintaverkostohankkeen vaikuttavuuden arviointi oli tässä vaiheessa vielä liian aikaista. Tuloksista voitiin kuitenkin päätellä, että pohjatyö tavoitteiden saavuttamiseksi on alkanut ja toteutunut tähän mennessä hyvin. Yhteistoimintaverkostohankkeiden vaikuttavuuden arviointi on mahdollista pidemmällä aikavälillä, joka avaa jatkotutkimusmahdollisuuksia.

14.2 Tuloksien virhelähteet

Tutkimustuloksien luotettavuuteen vaikuttivat useat tekijät. Tutkijoiden esittämät kysymykset ovat saattaneet ohjata haastateltavaa, joka saattoi aiheuttaa vääris-

tyneitä tuloksia. Kysymysten ohjailevuutta pyrittiin huomioimaan niin, että haastattelutilanne oli enemmän keskustelunomainen kuin suora kysymys–vastaustilanne. Haastateltavien motivaatio ja valmistautuminen haastatteluun saattoivat myös vaikuttaa heidän vastaustensa laatuun. Liiallinen valmistautuminen saattoi puolestaan johtaa yksipuolisiin vastauksiin, jotka olivat ennalta suunniteltuja. Kysymykset eivät kuitenkaan olleet haastateltaville tiedossa ennen haastattelutilannetta.

Teknisiä tekijöitä, joilla saattoi olla vaikutuksia haastateltaviin, olivat esimerkiksi haastattelupaikka, aika, asenteet sekä haastatteluhetkellä vallitseva mielentila. Maanomistajat kokivat haastattelutilanteen mahdollisesti uudeksi ja epätavalliseksi. Tämä saattoi aiheuttaa varautuneisuutta ja vähäsanaisuutta haastattelun teemoja kohtaan. Myös haastattelun nauhoittaminen oli ehkä syynä tilanteen epätavallisuuteen ja mahdollisesti aiheutti ylimääräistä jännittämistä. Yhteydenotosta maanomistajiin ja koulutuksesta metsätoimihenkilöille oli kuitenkin kulunut jokseenkin pitkä aika. Haastattelutilanteessa he eivät enää asiasta kaikkea muistaneet. Tästä saattoi johtua se, että joidenkin haastateltavien vastaukset jäivät sisällöltään laihoiksi. Ehkä myös tämän vuoksi aineisto jäi niukaksi ja suppeahkoksi.

Haastatteluaineiston asiasisältö on voinut tarkoituksettomasti muuttua analyysivaiheessa, kun purettua aineistoa pelkistettiin. Tulosten tarkastelussa ei huomioitu mahdollisia virhelähteitä aiemmissä tutkimuksissa ja teoksissa, joista viitekehys rakennettiin.

Lähteet

- Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus 2011. Pohjois-Karjalan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus. http://www.ely-keskus.fi/fi/ELY_keskukset/pohjoiskarjalanely/Tehtavatjatoiminta/Sivut/default.aspx. 16.1.2012.
- European Commission. 2011. The LIFE Programme. <http://ec.europa.eu/environment/life/about/index.htm>. 3.5.2012.
- Harju-Autti. 2006. Ympäristön Life Suomessa. <http://www.ymparisto.fi/download.asp?contentid=59670&lan=fi>. 30.1.2012.
- Hautanen, L. & Katto, L. 2007. Viestintäkanavat. <http://www.amk.fi/opintojaksot/030905/1106915276399/1162983269374/1162983351142/1162983982732.html>. 31.3.2012.
- Hirsjärvi, S., Hurme, H. 2000. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki. Yliopistopaino.
- Hänninen, H., Kurttila, M. 2007. Metsäluonnon monimuotoisuusneuvonnan vaikuttavuus ja kehittämistarpeet. Helsinki. Metsäntutkimuslaitos. <http://www.metla.fi/julkaisut/workingpapers/2007/mwp057.pdf>. 23.4.2012.
- ilmasto.org. 2012. Ilmastonmuutos lyhyesti. <http://www.ilmasto.org/ilmastonmuutos/lyhyesti.html>. 23.4.2012.
- Ilosaarirock 2011. Rupilisko. <http://www.illosaarirock.fi/2011/ymparisto/rupilisko.php>. 14.4.2012.
- IUCN. 2012. The IUCN Red List of Threatened Species: Triturus cristatus. <http://maps.iucnredlist.org/map.html?id=22212>. 5.5.2012.
- Juholin, E. 2001. Communicare! Viestintä strategiasta käytäntöön. Helsinki: Inforviestintä Oy.
- Juholin, E. 2004. Communicare! Viestintä strategiasta käytäntöön. Painopaikka Karisto Oy. Hämeenlinna.
- Kansan Sivistystyön Liitto. 2012. Tiedottaminen. <http://www.ksl.fi/10-tiedottaminen-yhdistystoiminnan-avaimet-319.html>. 2.4.2012.
- Karhu, M., Salo-Lee, L., Sipilä, J., Selänne, M., Söderlund, L., Uimonen, T., Ylikokko, P. 2005. asiantuntija viestii. ajatuksesta vaikutukseen. Keuruu. Otavan kirjapaino Oy.
- Koskela, T. 2011. Vapaaehtoinen metsäluonnon monimuotoisuuden turvaaminen - metsänomistajien näkemyksiä METSO-ohjelmasta. Vantaa. Metsäntutkimuslaitos. <http://www.metla.fi/julkaisut/workingpapers/2011/mwp216.pdf>. 3.5.2012.
- Kumela, H., Koskela, T., Syrjänen, K., Horne, P. 2007. Monimuotoisuuden turvaaminen ja organisaatioiden välinen yhteistyö – METSON verkko-kysely metsäkeskuksille, alueellisille ympäristökeskuksille ja metsänhoitoyhdistyksille. Helsinki. Metsäntutkimuslaitos. <http://www.metla.fi/julkaisut/workingpapers/2007/mwp58.pdf>. 23.4.2012.
- Laki kestävän metsätalouden rahoituksesta 12.12.1996/1094.

- LIFE Luonto –hanke 2004- 2008. 2012. Rupiliskon suojelu Virossa, Suomessa ja Tanskassa.
http://ec.europa.eu/environment/life/project/Projects/index.cfm?fuseaction=home.showFile&rep=file&fil=LIFE04_NAT_EE_000070_LAYMAN_FIN.pdf. 20.1.2012.
- Luonnonsuojelulaki 1096/1996.
- Lämsä, A-M. & Hautala, T. 2005. Organisaatiokäyttäytymisen perusteet.1.-2. painos. Helsinki. Edita Prima Oy.
- Maa- ja metsätalousministeriö. 2012. Kansainvälisiä luonnonvara- ja ympäristösopimuksia.
<http://www.mmm.fi/fi/index/etusivu/ymparisto/kansainvalisialuonnov arajaymparistosopimuksia.html>. 17.1.2012.
- Metsähallitus 2010. Natura 2000 –alueilla suojellaan luontotyyppejä ja lajeja.
<http://www.metsa.fi/sivustot/metsa/fi/Luonnonsuojelu/Suojelualueet/Natu- ra2000alueet/Sivut/Natura2000alueillasuojellaanluontotyyppejalajej a.aspx>. 6.1.2012.
- Metsälaki 1093/1996.
- Neuvoston direktiivi 92/43/ETY, annettu 21 päivänä toukokuuta 1992, luontotyyppeiden sekä luonnonvaraisen eläimistön ja kasviston suojelusta.
<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31992L0043:FI:HTML>. 6.1.2012.
- Nurmi, T. 2002. Uusi Suomen kielen sanakirja. Jyväskylä. Gummerus Kirjapaino Oy.
- Ojanen, S. 2003. Tiedota tehokkaasti. Opas mediasuhteisiin. Helsinki. Edita Publishing Oy.
- Pohjois-Karjalan ELY 2005. Natura 2000 –kohteet Pohjois-Karjalan ELY-keskuksen alueella.
<http://www.ymparisto.fi/default.asp?node=14585&lan=fi>. 6.1.2012.
- Pohjois-Karjalan ELY 2011. Ilmastonmuutos metsässä – rupilisko huippumalliksi, METSO turvaverkostoiksi.
<http://www.ymparisto.fi/default.asp?node=25219&lan=fi>. 16.1.2012.
- Pohjois-Karjalan ELY 2012. Natura 2000.
<http://www.ymparisto.fi/default.asp?node=10725&lan=fi>. 6.1.2012.
- Pohjois-Karjalan ELY-keskus. 2012. Luonnonsuojelupäällikkö. Nauhoitettu haastattelu. 16.4.2012.
- Pohjois-Karjalan ympäristökeskus. 2004. Luonnon Life –rahoitusta uhanalaisen rupiliskon suojeluun.
<http://www.ymparisto.fi/default.asp?contentid=96415&lan=FI>. 30.1.2012.
- Pohjois-Karjalan ympäristökeskus 2009a. Rupilisko ilmastonmuutoksen pohjoiskarjalaiseksi huippumalliksi - elinympäristöjä turvataan METSO –ohjelman yhteistoimintaverkostolla.
<http://www.ymparisto.fi/default.asp?contentid=336086&lan=FI>. 25.1.2012.
- Pohjois-Karjalan ympäristökeskus 2009c. Maanomistajayhteistyö.
<http://www.ymparisto.fi/default.asp?node=23159&lan=fi>. 3.5.2012.
- Pohjois-Karjalan ympäristökeskus. 2010. SY34/2009 Suomen uhanalaisia lajeja: Rupilisko (Triturus cristatus). <http://www.ymparisto.fi/default.asp?contentid=351908&lan=fi>. 23.4.2012.

- Rannap, R. & Rannap, V. 2009. Best Practice Guidelines. Protection of the great crested newt.
<http://www.ymparisto.fi/default.asp?contentid=331694&lan=FI>.
 30.1.2012.
- Rotko, P. & Laitinen, L. 2004. Viestintä ja vuorovaikutus vesistöjen käytössä ja hoidossa. Suomen ympäristö 674. Helsinki: Suomen ympäristökeskus.
- Ruusuvuori, J., Nikander, P., Hyvärinen, M. 2010. Haastattelun analyysi. Tampere. Osuuskunta Vastapaino.
- Siljander, A-M. 2009. Ammatillinen osaaminen ja täydennyskoulutus – tiedon ja osaamisen leviäminen osallistujien välillä. Helsingin yliopisto.
<https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/19962/ammattill.pdf?sequence=1>. 23.4.2012.
- Tuomi, J & Sarajärvi, A. 2003. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä. Tammi.
- Ympäristöministeriö ja Maa- ja metsätalousministeriö 2012a. METSO-ohjelma.
<http://www.metsonpolku.fi/metso/www/fi/METSO/index.php>.
 6.1.2012.
- Ympäristöministeriö ja Maa- ja metsätalousministeriö 2012b. METSON vaihtoehdot.
http://www.metsonpolku.fi/metso/www/fi/metsanomistajille/metso_kei_not.php. 6.1.2012.
- Ympäristöministeriö ja Maa- ja metsätalousministeriö 2012c. METSO-yhteistoimintaverkostot.
<http://www.metsonpolku.fi/metso/www/fi/metsanomistajille/yhteistoimintaverkostot/index.php>. 6.1.2012
- Ympäristöministeriö ja Maa- ja metsätalousministeriö 2012d. Kuka tekee päätöksen METSO-kohteista.
http://www.metsonpolku.fi/metso/www/fi/metsanomistajille/kuka_tekee_paatoksen_metsosta.php. 6.1.2012.
- Ympäristöministeriö 2009. Natura 2000 –verkosto. <http://www.ymparisto.fi/default.asp?node=755&lan=fi>. 6.1.2012.
- Ympäristöministeriö 2011. Suomen Natura 2000 –alueet.
<http://www.ymparisto.fi/default.asp?node=1752&lan=fi>. 6.1.2012.
- Ympäristöministeriö. 2012. Luonnonsuojelulainsäädäntö.
<http://www.ymparisto.fi/default.asp?node=251#a0>. 26.1.2012.
- Vesilaki 264/1961.
- Vuorio, V. 2009. Suomen uhanalaisia lajeja: Rupilisko (*Triturus cristatus*).
- Vuorio, V. 2012a. Viestintäsuunnitelma 21.6.2010 ja 9.1.2012. Email Ville-Pekka.Turunen@edu.pkamk.fi. 13.3.2012.
- Vuorio, V. 2012b. Ilmastonmuutos metsässä – rupilisko huippumalliksi, METSO turvaverkostoiksi. Väliraportti ajalta 1.1. – 31.12.2011. Email Ville-Pekka.Turunen@edu.pkamk.fi. 14.3.2012.
- Vuorio, V. 2012c. METSO välityssopimukset. Email Ville-Pekka.Turunen@edu.pkamk.fi. 24.4.2012.

Kysymykset metsäammattilaisille

1. Oliko koulutuksen tavoite selkeä?
2. Oliko asia teille ennestään tuttu?
3. Oliko koulutuksen sisältö riittävän laaja?
4. Käytettiinkö koulutukseen varattu aika tehokkaasti?
5. Olivatko opetuskohteet maastossa monipuolisia?
6. Saitteko suullisia tai kirjallisia ohjeita rupiliskokohteiden käsittelyyn?
7. Antoiko koulutus mielestänne riittävät valmiudet suojele- ja käsittelytoimenpiteiden toteuttamiseen?
8. Koetteko koulutusasioiden kertaamisen ja lisäkoulutuksen tarpeelliseksi?
9. Onko paikkatieto rupiliskokohteiden sijainnista ollut käytettävissä?
10. Oletteko käsitelleet METSO-välityssopimuksia?
11. Onko käsityksenne rupiliskon suojelusta muuttunut koulutuksen myötä?

Kysymykset maanomistajille

1. Kuinka saitte tiedon metsätilallanne elävästä rupiliskosta?
2. Oliko ELY-keskuksen yhteydenoton tavoite selkeä?
3. Saitteko selkeän käsityksen kirjeessä käsiteltävästä sisällöstä, kuten suojelumahdollisuuksista?
4. Saitteko ohjeita suojeletoimenpiteisiin ja metsien käsittelyyn rupiliskokohteella, ja sen lähimetsissä.
5. Mitä toimenpiteitä rupiliskon suojelemiseksi tilallanne on tehty?
6. Miten ja missä vaiheessa olisitte halunneet saada tietoa asiasta: puhelin, sähköposti, henkilökohtainen kontakti, muu?
7. Onko mielestänne ELY-keskuksen toiminnassa ja tiedottamisessa parannettavaa?

Elinkeino-, liikenne- ja
ympäristökeskus

metsäkeskus
pohjois-karjala

Pohjois-Karjala 26.03.2010 POKELY/307/07.01/2010

Arvoisa maanomistaja

Pohjois-Karjalan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen (jäljempänä ELY-keskus) ympäristö ja luonnonvarat –vastuualueella on käynnistynyt hanke, jolla toteutetaan vapaaehtoisuuteen perustuvaa Etelä-Suomen metsien monimuotoisuuden toimintaohjelmaa (METSO). Pohjois-Karjalan ELY-keskus ja Pohjois-Karjalan metsäkeskus tarjoavat teille mahdollisuutta osallistua tähän yhteistoimintaverkostohankkeeseen.

Toiminta-alueena ovat hankkeen "avainlajin" - uhanalaisen rupiliskon - mannersuomalaisen esiintymisalueen ydinalueet (liitekartta). Hanketoimintaa voidaan ulottaa sopiville kohteille myös rajatun alueen ympäristössä.

Uhanalaisen rupiliskon tiedetään nyt lisääntyvän noin 60 itäsuomalaisessa lammessa, joista lähes kaikki sijaitsevat Pohjois-Karjalassa. Esiintymispaikkojen maanomistajia on lähestytty asiassa myös erikseen. Rupilisko käyttää pieniä, kalattomia lampia lisääntymiseen ja näiden pikkulampien vesitalouden säilyminen luonnontilaisena on tärkeää. Rupilisko viettää kuitenkin 90 % elämästään maaelinympäristöissä, jotka parhaimmillaan ovat lahopuisia ja lehtipuuvaltaisia lammenranta-metsiä ja kosteikkoja. Vesitaloudeltaan mahdollisimman luonnontilaisella pienvesiverkostolla lähimetsineen on iso merkitys myös rupiliskon sopeutumisessa ilmastonmuutokseen. Vetensä loppukesään säilyttävä pikkulampi turvaa yksilöiden kehittymisen maalla pärjääviksi aikuisiksi. Hyviä talvehtimispaikkoja tarjoava luonnontilainen metsä puolestaan turvaa yksilöiden säilymisen ankarankin talven yli.

Turvaamalla rupiliskollekin sopivia pienvesi- ja kosteikkoverkostoja monimuotoisine lähimetsineen edistetään myös laajasti METSO – ohjelman monimuotoisuustavoitteita. METSO -ohjelmaan sopivat elinympäristöt ja niiden turvaamiskeinoja on esitelty oheisissa esitteissä. METSO -suojelu perustuu maanomistajien vapaaehtoisuuteen.

Erityisen hyvin hoidettaviksi ja säästettäväksi sopivat *pienvesien lähimetsät ja muut rakennepiirteiltään monipuoliset metsiköt ja kosteikot*. Tällaisia ovat erityisesti lehdot, korvet ja soiden metsäiset reunat, metsäluhdat, lahoppuustoiset kallioiden alusmetsät ja niihin liittyvä louhikot sekä runsalahoppuustoiset kangasmetsät.

POHJOIS-KARJALAN ELINKEINO-, LIIKENNE- JA YMPÄRISTÖKESKUS

Kutsunumero 020 636 0110

Kauppakatu 40 B

PL 69

www.ely-keskus.fi/pohjois-karjala

Joensuu

80101 Joensuu

METSO-ohjelman keinot

Pohjois-Karjalan ELY-keskus toteuttaa METSO –ohjelmaa *yksityisiä luonnonsuojelualueita perustamalla ja hankkimalla kohteita valtiolle luonnonsuojelutarkoituksiin*. Tällaisen suojeluun tavoitteena on pysyvien tai hitaasti kehittyvien luonnonarvojen säilyttäminen tai lisääminen.

Metsänomistajalle korvataan täysimääräisesti suojelusta aiheutuvat kustannukset ja tulon menetykset. Yksityisen suojelualueen perustamisesta maksettava korvaus ja suojelutarkoituksiin tehdystä kaupasta maksettava hinta ovat verottomia.

Mikäli haluatte selvittää metsäkohteidenne sopivuutta luonnonsuojelulain mukaiseen METSO-suojeluun, lisää tietoa suojelua ja korvauksia koskevissa kysymyksissä saatte ELY-keskuksen luonnonsuojeluhenkilöstöltä (yhteystiedot kirjeen lopussa). Yhteydenotto ei sido teitä eikä mahdollisesta jatkotarkastelusta aiheudu teille kustannuksia.

Pohjois-Karjalan metsäkeskus puolestaan tarjoaa teille mahdollisuuksia hoitaa ja suojella pienvesi- ja kosteikkoluontoa lähimetsineen Kestävän metsätalouden rahoituslain mukaisin *ympäristötuen ja luonnonhoitohankkeiden* keinoin. Tällöin tavoitteena on luontaisesti pienialaisten, hoitoa vaativien tai luontoarvoiltaan muuttuvien kohteiden sekä metsätaloustoimien ohella säilytettävien luontoarvojen turvaaminen.

Metsätalouden ympäristötuella korvataan metsänomistajalle metsän biologisen monimuotoisuuden tai erityisen tärkeän elinympäristön säilyttämisestä vähäistä suuremmat lisäkustannukset tai menetykset määräajaksi (10 v). Ympäristötukikohteet jäävät normaalin talousmetsien käsittelyn ulkopuolelle.

Maanomistajille vapaaehtoisilla ja ilmaisilla **luonnonhoitohankkeilla** voidaan tehdä mm. pienvesien (purot, pikkulammet, lähteiköt) ja pienten soiden sekä vesitaloudeltaan muuttuneiden metsäelinympäristöjen ennallistamista ja hoitoa. Ympäristötukeen soveltuvista kohteista ja luonnonhoitohankkeista voitte keskustella metsäkeskuksen toimihenkilöiden kanssa (yhteystiedot kirjeen lopussa).

Sirkka Hakalisto
Luonnonsuojelupäällikkö
Pohjois-Karjalan ELY-keskus

Kaisa Lindell
Metsäluontoasiantuntija
Pohjois-Karjalan metsäkeskus

Yhteystiedot
Pohjois-Karjalan ELY-keskus

sirkka.hakalisto@ely-keskus.fi
saara.herajarvi@ely-keskus.fi
mika.pirinen@ely-keskus.fi

Pohjois-Karjalan metsäkeskus

kaisa.lindell@metsakeskus.fi
janne.raassina@metsakeskus.fi

Liitteet

Kartta

Esitteet:

Rupilisko, Suomen salamanderi

METSO, metsien monimuotoisuuden toimintaohjelma 2008-2016

METSO-ohjelman luonnontieteelliset valintaperusteet

Lisätietoja METSO-ohjelmasta myös: www.metsonpolku.fi

Tiedoksi Metsänhoitoyhdistys Pohjois-Karjala

Pohjois-Karjalan METSO –yhteistoimintaverkosto kouluttaa:

Pohjois-Karjalan ELY-keskuksen METSO –yhteistoimintaverkosto tarjoaa koulutusta uhanalaisen ja luontodirektiivin liitelajeihin kuuluvan rupiliskon elinympäristöjen turvaamiseksi metsätaloudessa.

Kohderyhmä: Hankealueella (katso liitekartta) toimiva metsäyhtiöiden puunhankinta- ja metsäsuunnitteluhenkilöstö.

Ajankohta: keskiviikko 22.6.2011, klo 10.00 – n. 15.30

Paikka: Pohjois-Karjalan ELY-keskus ja Kontiolahti (maastokohteet iltapäivällä noin klo 15.30 saakka). Klo 11-12 mahdollisuus omakustanteiseen ruokailuun.

Ilmoittautumiset 15.6. mennessä vile.vuorio@ely-keskus.fi

Taustaksi: Liitteenä hankealueen maanomistajille lähetetty kirje. Tutustumalla kirjeeseen etukäteen, saat pohjatietoa avainlajin ja sen elinympäristöjen turvaamiseksi.

METSO –yhteistoimintaverkosto: Ilmastonmuutos metsässä – rupilisko huippumalliksi, METSO turvaverkostoiksi, hankkeen kotisivut:

<http://www.ymparisto.fi/default.asp?node=25219&lan=fi>

Tavoitteet:

- Opastaa metsien suunnittelua ja käyttöä niin, että rupiliskon lisääntymis- ja levähdyspaikkoja ei heikennetä metsätalouden toimenpiteillä.
- Edistää uhanalaisen avainlajin ja sen elinympäristöjen turvaamista osana METSO –ohjelmaa.
- Edistää METSO -ohjelman toteuttamista mm. metsäyhtiöiden (Metsäliitto Osuuskunta, UPM-Kymmene Oyj Metsä, Stora Enso Oyj Metsä) ja Pohjois-Karjalan ELY-keskuksen solmimien välityssopimusten ja niihin liittyvän maanomistajaneuvonnan kautta.

Ohjelma:

Klo 10 -11

Rupiliskon elinympäristöt – mitä pitää ottaa huomioon metsätaloudessa

Rupiliskon elinympäristöjä turvaava lainsäädäntö

METSO –välityssopimukset ja maanomistajaneuvonta

Noin klo 11 -12

Ruokailu (omakustanteinen), ravintola Pihvinikkari (virastotalon alakerta)

Klo 12- noin 15.30 maastokohteet Kontiolahdella Kolvananuuron tienoilla.

Kouluttajina Ville Vuorio ja Sirkka Hakalisto ELY-keskuksesta; maastossa myös Kaisa Lindell ja Janne Raassina Metsäkeskuksesta.

Liitteet: Kartta hankealueesta (karttaa ei liitetty!)

Maanomistajakirje